

# *Crònica d'una Ruta.*

## *L'aventura del Quetzal.*



*“L'experiència no consisteix en el nombre de coses que s'han vist,  
sinó en el nombre de coses que s'han reflexionat.”  
- José María de Pereda -*

**ÍNDEX**

<b>Introducció</b>	5
<b>1. La Ruta Quetzal</b>	7
Què és?	7
Història	9
La meva expedició	11
<i>Mapa de l'itinerari a Amèrica.</i>	14
<i>Mapa de l'itinerri a Espanya.</i>	15
Breu informació	16
<i>XXè aniversari Ruta Quetza.</i>	16
<i>Beques Ruta Quetzal BBVA-Universidad Complutense de Madrid</i>	16
<i>Capítols de la Ruta Quetzal a TVE2</i>	17
<b>2. Dades genèriques sobre els participants.</b>	18
<b>3. La meva experiència.</b>	22
Etapa americana, 15.06.06 - 06.07.06	22
Etapa espanyola, 07.07.06 – 29.07.06	31
<b>4. Estudi comparatiu entre les experiències dels diferents joves.</b>	36
<b>5. Conclusió pròpia sobre les respostes.</b>	40
a) Què ha semblat cada país?	40
b) Diferències en l'experiència.	42
c) Opinió de l'organització.	43
d) Les teves tres paraules per a definir la Ruta.	45
<b>6. Entrevista a 3 participants.</b>	46
Entrevistes a Marc Solé Gras	47
Entrevistes a Álvaro Pardal Bermejo	51
Entrevistes a Fernanda Aires Bombardi	56
<b>7. Conclusions.</b>	60
<b>8. Bibliografia.</b>	62
<b>9. Agraïments.</b>	63
<b>10. Annex 1.</b>	64
Entrevista a Miguel de la Quadra-Salcedo, director de la Ruta Quetzal.	64
Entrevista a Andrés Ciudad, sots-director del Programa Acadèmic.	68
<b>11. Annex 2.</b>	72

## **Introducció**

Des de ben petita he sentit a parlar de la Ruta Quetzal.

Recordo que més d'un cop havia vist algun capítol d'aquells joves afortunats que havien pogut iniciar un intrèpid viatge per països que ni tan sols podia imaginar-me, i que recorrien selves i muntanyes com aquells personatges que jo tan admirava.

Per mi eren uns grans aventurers, i des de llavors sempre he volgut intentar anar-hi i sentir-me com ells, ben bé un Indiana Jones.

He escollit aquest tema ja que enguany he estat seleccionada per l'expedició Ruta Quetzal 2006, que es realitzarà per Guatemala, Mèxic, Belice i zones d'Espanya com Navarra, Castella i Madrid. Penso que és una experiència única i una molt bona oportunitat per fer un treball interessant i original.

A més, crec que una de les condicions més importants i que faciliten molt més l'elaboració d'un treball de recerca és que el tema triat t'agradi.

Sóc conscient de la feina que això comportarà un cop allà. Sé que potser mentre uns estiguin fent la migdiada jo hauré d'estar prenent apunts, fent alguna entrevista o apuntant quelcom que m'interessi recordar, però penso que tot és qüestió de prendre-s'ho com un joc o simplement com una altra manera de viure la ruta; estudiant-la ben a fons. Penso que haver de fer gran part d'aquest treball durant el viatge mateix, sobretot la part de recerca i treball de camp, no m'impedirà fruit d'ella.

El meu treball en principi constarà de dues parts: una de teòrica i l'altre de més pràctica i de "treball de camp".

La primera té com a objectiu donar a conèixer què és la Ruta Quetzal, tot explicant els seus orígens i la seva història, el funcionament com a concurs que és, l'elecció de participants...

La part més pràctica serà explicar la meva experiència i la d'altres participants en l'expedició d'aquest any bàsicament, a través d'entrevistes: abans i després de la Ruta, per saber què n'esperen, com la viuen en el seu moment i com l'han viscut i què n'han tret, respectivament.

La meva experiència la donaré a conèixer mitjançant un diari personal, on durant el viatge hi redactaré les activitats, les sensacions, conclusions, aspectes tan positius com negatius de la Ruta.

Una de les qüestions que trobo més interessants és que al no ser un viatge turístic; en cap moment dormirem en hotels o albergs per exemple, ni visitarem els llocs més concorreguts de cada país, sinó que tot seran acampades, bivacs i caminades, coneixerem potser la cara d'aquests països que poca gent coneix.

M'agradaria mostrar una altra manera de viatjar, la d'endinsar-te al país, la de deixar-te perdre... connectar amb la gent, conèixer la seva història i els seus orígens i adoptar els seus costums. Viure, per uns moments, com si fossis un nadiu.

Espero que amb la realització d'aquest treball pugui complir tots els objectius proposats aquí, aprendre i passar-m'ho bé fent-lo, donar una mica a conèixer aquesta oportunitat i animar a més d'un a intentar-ho.

Pel que fa a la metodologia, dir que penso que és un treball força complet, ja que té la seva part bibliogràfica i l'altra de recerca.

Per tant, no és simplement escollir un tema i desenvolupar-lo a partir de la informació aconseguida, sinó investigar, fer entrevistes, redactar coses noves...

Així doncs utilitzaré tant llibres, material extret d'Internet i entrevistes als organitzadors, com material de primera mà: fotos pròpies, escrits, entrevistes als participants d'enguany, als d'edicions passades, enquestes, enregistraments en vídeo i el diari personal.

## 1. La Ruta Quetzal

Si volguéssim definir amb poques paraules una cosa tan complexa com la Ruta, es podria dir que és una “aula itinerant”, que reuneix una bona dosis d'aventura i intercanvi cultural, però també el pes d'un seriós programa acadèmic, dissenyat per la Universitat Complutense de Madrid per la part espanyola, i per les universitats del país amfitrió per la part americana.

Aquesta té com a principals objectius educar i cohesionar les relacions entre joves iberoamericans.

### Què és?

L'estrany nom que té aquest programa: Ruta Quetzal, prové del Quetzal, un ocell d'un plomatge extraordinari que habita a les selves humides i muntanyoses de Centre Amèrica. A la civilització maia era el símbol de la llibertat. A més de servir d'adorn als alts dignataris, el seu plomatge era tan valorat que s'utilitzava com a moneda.

D'aquí ha quedat el nom de la moneda que s'utilitza actualment a Guatemala, el quetzal.



Logotip del programa.

La Ruta Quetzal va ser creada per Miguel de la Quadra-Salcedo el 1979, per suggerència del rei Joan Carles.

És un viatge d'estudis per a joves de 16 i 17 anys que cada any recorren algun país americà, normalment sud o centre Amèrica, i també algunes zones d'Espanya durant ben bé un mes i mig. L'objectiu és consolidar les relacions entre el jovent iberoamericà. Es dona especial atenció a la història i la geografia dels països visitats i s'aprofiten les circumstàncies de l'itinerari per donar a conèixer als expedicionaris les més diverses matèries.

La Ruta Quetzal BBVA es defineix com un programa iniciàtic, il·lustrat i científic, en el que es barregen cultura i aventura.

Gràcies a ell, al llarg de vint-i-un anys, prop de 8.000 joves europeus, americans i de països com Marroc, Guinea Equatorial, Filipines i Xina, han tingut l'oportunitat de descobrir les dimensions humanes, geogràfiques i històriques d'altres cultures.



Expedicionaris amb les seves respectives banderes, durant la recepció del President de Guatemala. (2006)

Al programa acadèmic que es segueix, les classes d'història, art, astronomia, biologia o música es combinen amb llargues caminades, visites a llocs històrics i tallers pràctics, activitats esportives que contribueixen a enfortir els vincles personals entre els expedicionaris.

No falten, depenent del lloc que es visita, disciplines com la vulcanologia o l'ecologia, i esports poc freqüents com poden ser les curses d'orientació i el submarinisme.

A través d'un rigorós procés de selecció, els expedicionaris són escollits gràcies a la valoració del treball presentat.

A Espanya, els participants han de complir una sèrie de requisits que s'agrupen a les Bases de Participació, com és per exemple fer aquest mateix treball citat anteriorment i passar una entrevista personal.

A la resta de països són els Ministeris d'Educació de cada un d'ells i les Ambaixades Espanyoles les que, a través dels Consells de Cultura i Educació, elegeixen els participants, ja sigui triant l'estudiant amb el millor currículum acadèmic, fent passar



una prova d'aptitud o realitzant un examen d'espanyol, perquè un requisit mínim és saber parlar espanyol.

Exemple de treball seleccionat.

Molts països compten amb una associació legalment constituïda, i anualment els antics expedicionaris realitzen congressos i trobades on es debaten temes d'actualitat que afecten la Comunitat Iberoamericana.

En aquestes reunions es retroben antics alumnes d'aquest programa i es poden arribar a veure des de diplomàtics fins a indígenes líders de les seves comunitats; com és el cas de Mèxic, Guatemala, Colòmbia o Perú.

L'expedició és des de 1990 un programa cultural declarat d'"Interès Universal" per l'UNESCO, i els governs dels països protagonistes l'han declarat d'"Interès Nacional" a cada país.

## Història

L'ànima de la Ruta Quetzal BBVA és, doncs, el seu fundador Miguel de la Quadra-Salcedo. Aquest nasqué a Pamplona el 1932. És periodista, ingenier agrònom i un aventurer incansable que ha recorregut el món aprenent i ensenyant.

Ha estat olímpic a Roma i Melbourne en llançament de disc. Va ser el primer corresponsal de Televisió Espanyola a Iberoamèrica i ha dirigit algunes sèries geogràfiques i històriques de la Televisió. Des de 1961 a 1963 va treballar com a etnobotànic a la selva de l'Amazones pel Museu d'Antropologia de Bogotà. Ha publicat innumerables articles de premsa i és autor de varis llibres.



MOS mostrant un treball a antics ruters.

Pels seus reportatges per a televisió ha obtingut diferents premis:

- Premi *Periodismo Pueblo* per "Tres años en el Amazonas".
- Premi *Nacional de Televisión* per "Managua y el terremoto".
- Premi *Nacional de Televisión* per "Camaño y los marines".



- Premi *Internacional de la Crítica de Televisión en Cannes* per “La muerte del Che Guevara”. (1967)
- Premi *Internacional de Televisión* per “La larga marcha de los eritreos”.

A la Ruta, al llarg de la seva història, les expedicions culturals s'han configurat en dues etapes clarament diferenciades.

Hi ha una primera fase que s'inicia el 1979 i perdura fins el 1992. Aquestes són les expedicions conegudes genèricament com **Aventura 92**, i compleixen un objectiu primordial que és preparar la celebració del cinquè centenari del descobriment d'Amèrica.

Com a Programa Oficial de la Comissió Nacional per a la Celebració del Vè Centenari, l'expedició es va convertir en l'únic programa cultural destinat a la joventut d'ambdues bandes de l'Atlàntic que es duia a terme al nostre país.

Un cop complerta la celebració centenària de 1992, el programa va passar a dependre des de llavors fins a actualment al Ministeri d'Assumptes Exteriors.

És a partir de l'any 1993 quan el programa pren el seu actual nom: **Ruta Quetzal**.



Imatge de l'expedició de l'any 2001.

En totes les seves edicions l'expedició ha dissenyat recorreguts històrics, tot seguint les petjades de personatges fonamentals tant en la història d'Amèrica com d'Espanya, donant especial importància a les cultures precolombines i a les èpoques de la independència dels països americans, sense oblidar les tres cultures que Espanya va portar a Amèrica: la islàmica, la jueva i la cristiana.

Durant cada expedició els joves becats tenen l'oportunitat d'assistir a cursos, seminaris i tallers, orientats a ajudar a despertar la seva vocació en noves àrees de coneixement, per part d'un professorat escollit cuidadosament per la Universitat Complutense de Madrid.

## La meva expedició

La ruta cada any canvia el seu recorregut basant-se ja sigui en aniversaris de personatges històrics, descobriments de territoris o d'avenços tecnològics, com poden ser la vacuna, la potabilització de l'aigua, etc...

A l'any 1502, els Reis Catòlics envien a Cristòfor Colom al quart i últim dels seus viatges a les Índies, el conegut com a Alt Viatge. L'almirall, en la seva busca del camí que el portés a Ponent fins a les riques terres de les Espècies, Catay i Zipango, descrites per Marco Polo en el seu Llibre de les Meravelles, arriba a l'agost d'aquell mateix any a l'illa de Guanaja, com relata el seu fill.

Aquesta trobada entre el Virrei d'Àsia, suposarà el primer pas en el descobriment d'un continent amb una realitat cultural més complexa que la que Colom havia conegut al Carib en els seus altres viatges.

No serà fins a l'expedició a l'Espeçieria, enviada per Ferran el Catòlic el 1508, quan es va tenir una trobada definitiva amb els pobles maies al descobrir Guatemala, Belice i Mèxic.

Miguel de la Quadra-Salcedo va proposar que l'expedició 2006, titulada com "A las Selvas de la Serpiente Emplumada" ens unís a l'impressionant mitologia de Quétzalcoatl i Kulkulkán, per descobrir l'ànima d'aquestes civilitzacions maies.

Entrarem a Guatemala pel poble de Melchor de Mencos, el nom del qual rememora la figura d'aquest navarrès que va aconseguir un paper rellevant dins la conquesta del Petén. El nostre camí va començar fent ruta fins a pobles com Chichicastenango o Panajachel, al costat del llac Atitlán, on coneixérem l'important paper que juga la indústria del sucre en aquesta zona.

Vam continuar l'expedició visitant les ciutats maies de Yaxhá i Tikal.

Expedició 2006 a les ruïnes de Tikal.



L'àrea maia s'organitzà entorn de dues zones ambientals, les Terres Baixes i les Terres Altes, i en la seva transició s'instal·là a Cobán, fundada pels frares dominics els 1543. Allà, els joves expedicionaris van aprofundir en les espècies vegetals i animals que es desenvolupen en un espai vital únic com és el Biotopo del Quetzal.

La ciutat d'Antigua i l'ascensió al volcà Pacaya també formaren part de les activitats programades per a Guatemala.

Més tard es va creuar el "Río Hondo" per arribar a les costes de l'antiga Hondures Britànica, actualment Belice. Allà s'hi troba el segon banc de corall més gran del món, després del d'Austràlia.

Està format per uns illots situats al llarg de tota la seva costa. En ells vam acampar, concretament al Cayo Caulker, per estudiar els seus rics recursos marins.

Vam passar de Belice a Mèxic.

Estudiàrem la història de les gents del Mayab, a Mèxic, Belice i Guatemala, partint de les ciutats de Tulum i Cobà al Yucatàn, hereves d'una rica tradició cultural.

Els expedicionaris d'aquesta ruta van estudiar també, la naturalesa i la història d'aquesta regió on conviuen importants espècies d'origen vegetal i animal, visitant Calakmul, una de les ciutats més extenses del Mayab, on s'analitzaren els fonaments de la civilització maia.



Tulum

En aquest punt ja ens trobem a l'equador de l'expedició.

L'expedició creuà l'oceà Atlàntic i va continuar fins Espanya.

El Programa Acadèmic va començar a la capital, visitant el Real Jardí Botànic de Madrid que celebra el 250è aniversari del seu naixement i que alberga els herbaris de José M. Mociño.

Aquest any es compleix el Cinquè Centenari de la mort de Cristòfor Colom a Valladolid, concretament el 20 de maig de 1506. L'expedició va recordar aquesta figura visitant el Monestir de Santa Maria de Guadalupe, centre d'Amèrica i Espanya, on el 27 d'abril de 1486, es reuniren per primer cop l'Almirall i els Reis Catòlics, Ferran i Isabel.

Entràrem a la Comunitat Foral de Navarra per celebrar també un cinquè centenari, però aquesta vegada del naixement de Sant Francisco Javier.

Aquest singular personatge va conjugar cultures, llengües i creences i va posar en contacte les civilitzacions d'Orient i Occident.

Vam continuar el nostre recorregut per la Comunitat Autònoma de Castella i Lleó on visquérem la mort de Felip I, el 25 de desembre de 1506, seguint la processó fúnebre que va acompanyar la seva vídua des de Burgos fins a Tordesillas.

A Castella la Manxa es va visitar Toledo i els molins de Los Yébenes, amb el seu Quixot encara present.

L'expedició 2006 va finalitzar amb l'entrega de diplomes als expedicionaris a l'acte de Clausura del Programa Acadèmic dirigit per la Universitat Complutense de Madrid, al Paranimf.

Així doncs aquest any el programa Ruta Quetzal BBVA 2006 ens va ajudar a descobrir el món de l'Extrem Orient.

Seguint els passos de Colom, l'aventura de Javier i el descobriment d'Austrialia vam recuperar la història d'aquell llac espanyol o Pacífic, que ens va permetre entendre les dues ribes d'un món que serà el nou punt de trobada entre les cultures europea i oriental.

**Mapa de l'itinerari a Amèrica.**



**Mapa de l'itinerri a Espanya.**



## **Breu informació**

### **XXè aniversari Ruta Quetzal.**

Enguany s'ha inaugurat una exposició a Madrid per commemorar el vintè aniversari de la Ruta.



Això pot suposar a algú un problema de comptes, ja que si ens hi fixem des de l'any 1979 fins ara n'han passat vint-i-set d'anys, i no vint. Però això és perquè abans, l'anomenada Aventura 92, no es celebrava anualment com es fa actualment.

Panell dedicat a tots els expedicionaris.

L'exposició, titulada "20 años de Ruta Quetzal BBVA", és una mostra que inclou mitjans interactius i diversos recursos audiovisuals, i que repassa l'experiència de més de 8.000 expedicionaris europeus i americans que al llarg d'aquests 20 anys han passat per la Ruta.

També s'hi exposen alguns dels millors treballs de caire històric, literari, artístic o musical realitzats pels expedicionaris, que van ser requisits indispensables per participar al viatge, i on es pot apreciar el talent creatiu de molts.

### **Beques Ruta Quetzal BBVA-Universidad Complutense de Madrid**

Enguany s'ha presentat la nova convocatòria del Programa de Beques que ofereix la Ruta Quetzal-BBVA i la Universidad Complutense de Madrid. A través d'aquest conveni cada any un expedicionari iberoamericà participant de qualsevol edició de la Ruta Quetzal, opta a una beca d'estudis a Espanya amb totes les despeses pagades.

Les beques són destinades exclusivament a expedicionaris iberoamericans que compleixin els requisits sol·licitats, com per exemple presentar l'expedient acadèmic amb un certificat que legalitzi les qualificacions o redactar una memòria explicativa de les raons per les que vol optar als estudis universitaris escollits, així com el seu interès específic per a realitzar-los a Espanya. La beca durarà el que duri la llicenciatura triada.

### **Capítols de la Ruta Quetzal a TVE2.**

El 21 de novembre del 2005, la directora general de RTVE, Carmen Caffarel, el president de BBVA, Francisco González i el director de la Ruta Quetzal BBVA, Miguel de la Quadra-Salcedo, van renovar el conveni de col·laboració entre el banc i la televisió espanyola per a difondre els programes realitzats per a televisió de la Ruta Quetzal BBVA durant els pròxims quatre anys.

Francisco González va agrair, en primer lloc, el suport donat per RTVE, que ha acompanyat a aquesta expedició des dels seus inicis, i ha emès una dotzena de programes de cada viatge.



Signant el conveni.

El president de BBVA va afegir que aquest esperit de col·laboració va ser assumit de manera entusiasta per Carmen Caffarel quan va prendre la possessió del seu càrrec i amb el conveni s'assegurava una continuïtat molt important per la difusió dels programes de la Ruta Quetzal BBVA.

“Cada vegada que veig a la televisió algun dels programes de la Ruta em reafirmo en la idea que la Ruta és el programa de patrocini institucional més important i més estimat del nostre grup. Estic segur que BBVA i RTVE compartim els valors que inspira la Ruta: tolerància, solidaritat, esforç, companyerisme i convivència entre diferents cultures”, senyalà finalment el president del BBVA.

La sèrie documental corresponent a l'expedició d'aquest any començarà a emetre's el pròxim 7 de gener del 2007 a les 12.30 del migdia a la 2 de Televisió Espanyola. Constarà de tretze capítols de mitja hora de duració, i en ells es narren les aventures que han viscut els 320 joves de 52 països de tot el món en el seu viatge per terres guatemalenques, belicenyes, mexicanes i espanyoles.



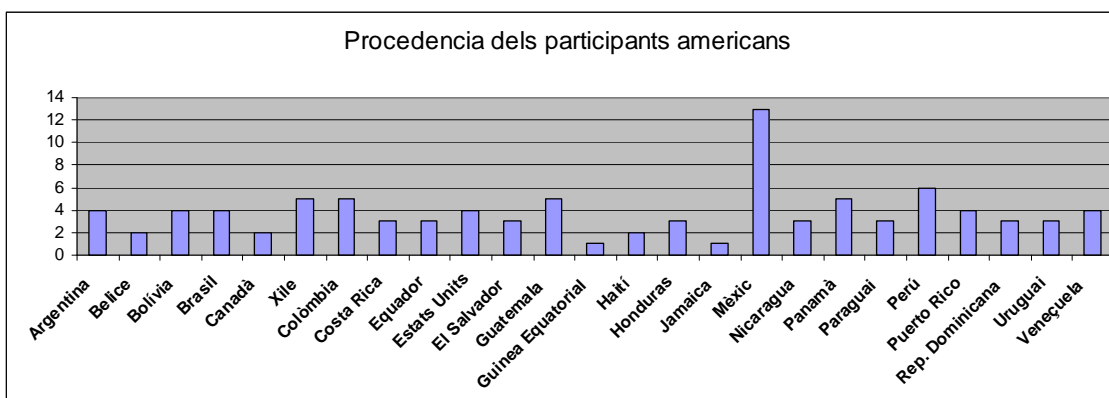
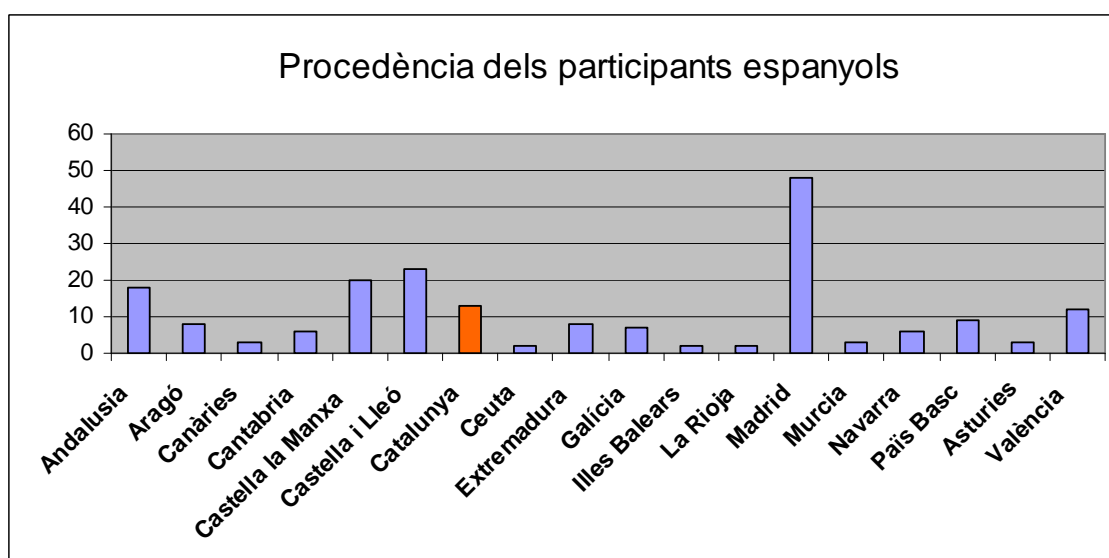
## 2. Dades genèriques sobre els participants.

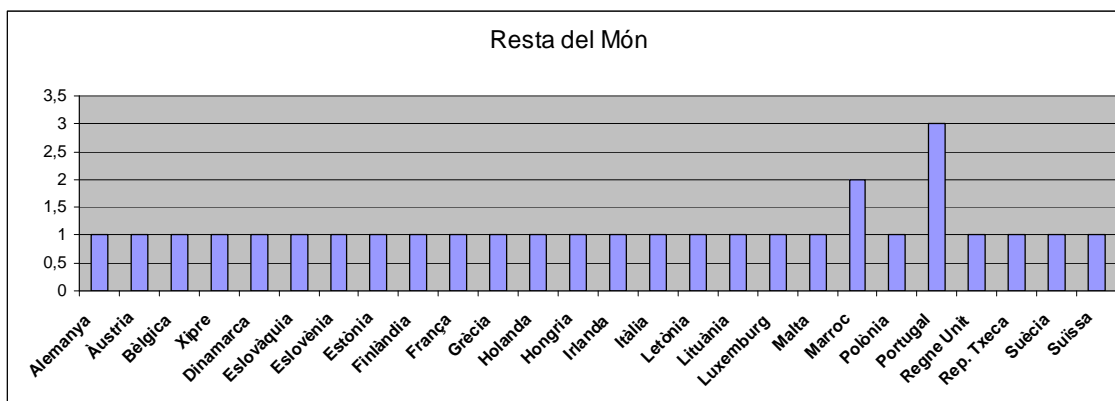
Tot i que l'edat a la Ruta tan sols varia d'un any; la dels participants sempre és de 16 o 17 anys, la procedència dels expedicionaris és molt variada.

La participació de països de la Unió Europea com Espanya, França, Portugal o Itàlia i no europeus com Xile, Mèxic, Brasil i altres, fa que les experiències de cadascú siguin diferents.

Dels 320 expedicionaris, 193 eren espanyols. La resta eren europeus, 27, americans 98, i 2 del Marroc.

### Gràfiques de divisió segons procedència:





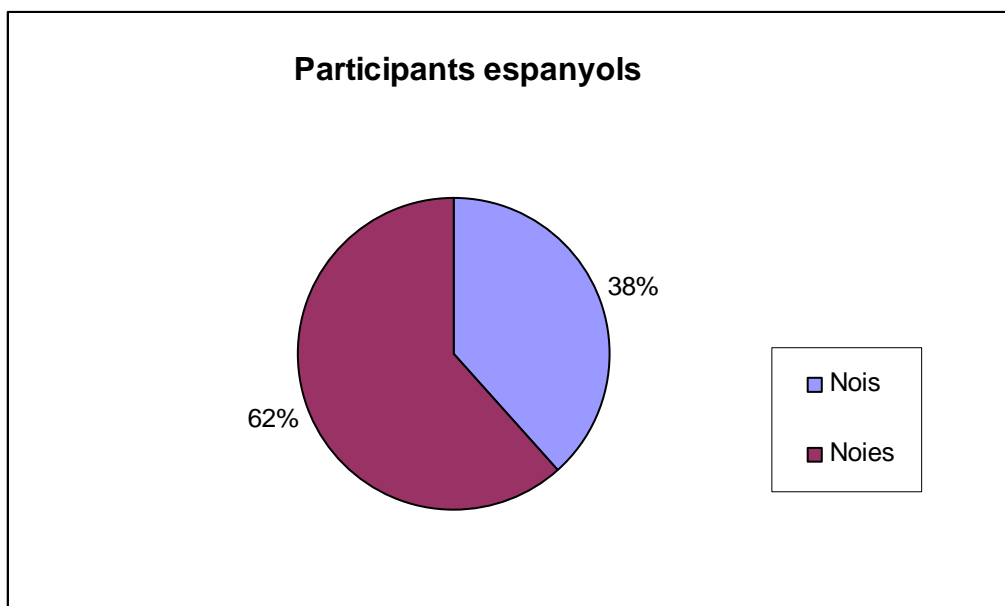
A l'hora de dividir els participants en sexes es veu una majoria clarament de noies.

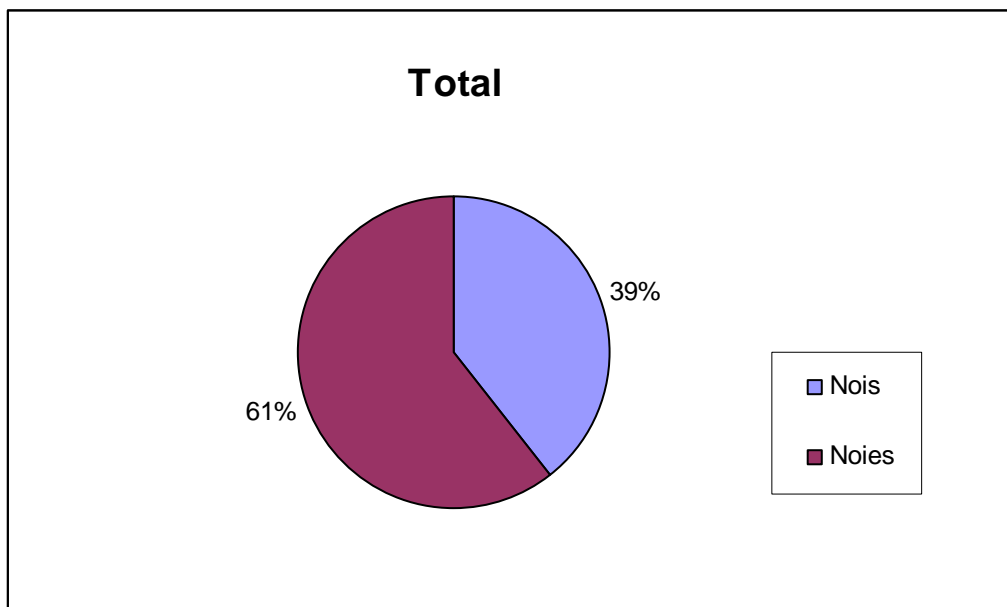
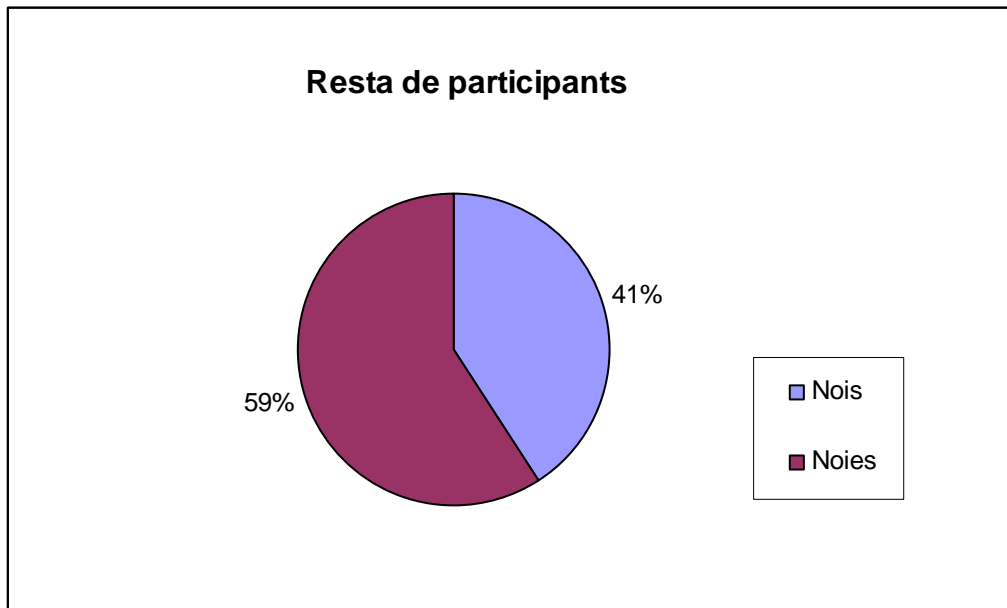
Això ja ho diu Miguel de la Quadra-Salcedo en una entrevista extreta de la revista Leer i inclosa a l'annex. Com a resposta a una pregunta, ell explica que la Ruta al principi tenia un 80% de nois i un 20% de noies, en canvi ara la tendència s'està invertint.

Segons ell, això pot ser degut a que les noies, a aquesta edat, són més responsables, madures i saben encaixar millor les incomoditats del viatge.

A l'expedició 2006, del total de participants el 60'6% eren noies i la resta, 39'4%, nois.

### Gràfiques de divisió segons el sexe:





Molta gent es queda només amb el “m’ha agradat” o “no m’ha agradat” que demostra la maduresa, o més ben dit la immaduresa dels participants. Perquè a part del m’ha agradat o no, hi ha més coses.

Hi ha gent que valora molt els llocs històrics on ha estat, la manera de percebre que allà hi ha hagut una gran cultura com els maies, en canvi altres valoren més la part paisatgística. Per exemple la visita a un llac, la pujada a un volcà...

Altres es fixen més en les persones, ja sigui basant-se només en les amistats que es fan a la Ruta o en la societat dels països visitats.

A alguns els hi agrada interactuar amb la gent del país, aprendre la seva cultura i valorar-la, s'adonen dels problemes que hi ha... però malauradament hi ha gent que és incapaç de veure la pobresa, o que no la vol veure senzillament, de Guatemala o Mèxic.

El temps i les seves inclemències, encara que a primer cop d'ull no poden suposar cap problema, a la llarga ho són. El clima tropical, la calor constant, la humitat asfixiant i les pluges que es repetien cada vespre sens faltar es convertien en un inconvenient que ens feia estar xafats, bruts o simplement, més cansats.

Però per sort hi ha gent que curiosament està tan meravellada amb el que veu que no se n'adona ni si està plovent o fa calor.

Altra gent només pateix pel menjar. Se n'adona que troba a faltar el menjar que consumeix cada dia.

Per primera vegada hi ha gent que coneix altres països amb costums diferents, i no només a través del menjar.



Expedicionàries 2006.

Evidentment, l'activitat frenètica que es porta fa que la gent estigui esgotada i que es valori una festa, per exemple, com una cosa increïble. Per això es podrà veure que la festa BBVA Bancomer que ens van organitzar a Mèxic, per a acomiadar l'etapa americana, va ser molt valorada pels expedicionaris.

Analitzant la meva experiència, i la d'altres expedicionaris podrem conèixer i comprovar molts d'aquests aspectes i també, descobrir-ne altres de nous.

Per exemple és interessant veure si els participants són capaços de relacionar-se o entendre's entre ells sense tenir en compte la procedència i l'origen, o els factors socials.

Sol passar, es pot avançar, que es vulgui o no, els espanyols i europeus acaben ajuntant-se més entre ells, i els americans entre americans.

### **3. La meva experiència**

Aquí faré constar la meva experiència a través de fragments, més o menys breus, seleccionats del meu diari de ruta, elaborat durant el juny-juliol de l'estiu del 2006.

M'he trobat, sobretot, que en un mateix dia començo amb pretèrit perfet i acabo amb pretèrit imperfet. Això és perquè no ho escrivia tot en un mateix moment, sinó que potser escrivia el què dúiem fet durant el dia i després no el tornava a agafar fins el matí següent, per acabar d'escriure el dia anterior.

Per tant, un dels principals problemes que m'he trobat al rellegir-lo és la concordança de temps verbals.

Potser la gramàtica no és especialment perfecta, ja que mentre l'escrivia no intentava fer un gran relat, sinó posar per escrit les meves sensacions, tot allò que em sorprenia i admirava... o simplement, a vegades, només escriure què havíem fet en un dia o moment concret.

#### **ETAPA AMERICANA, 15.06.06 - 06.07.06**

##### **15.06.06**

“Primer dia de ruta, l'aniversari més estrany de la meva vida. Primer passar mig dia en cotxe, nervis, comiats... i després, de cop, mil cares noves, mil noms nous, no saps què fer ni com comportar-te.

Mires al teu voltant i veus tot de gent que s'abraça i fa el tonto, com si es conegués de tota la vida; però només som al primer dia.

Per mi que és per sentir-se més segurs d'ells mateixos, per autoconfirmar-se que no estan sols.

Tinc una mica de por, això és molt gros.

Tinc por de no conèixer algú maco, algú amb qui de veritat poder parlar... perquè de moment avui parles amb molta gent, però en realitat no coneixes a ningú.

He estat tot el dia amb els nervis a flor de pell, necessitava veure alguna cara coneguda, per això quan he trobat en Luismi (un amic meu de Madrid que ha vingut a acomiadar-me) m'hi he ben aferrat. Hem estat parlant una estoneta i m'he tranquil·litzat.”

**16.06.06**

“Primer dia a l'estranger.

Duem quatre hores de viatge en avió, i encara ens en queden set. El trajecte però, no se'ns està fent gens llarg, ja que passem el rato coneixent gent nova, parlant i fent les primeres amistats. Jo ja noestic espantada com ahir. He conegut a força gent: de Sevilla, de Mallorca, Madrid, Salamanca, Cantàbria, Itàlia, Suïssa, Valencia...

Em sento molt millor, i més confiada.”

“Hem arribat a Guatemala després d'onze hores d'avió!

El *jet lag* que duem a sobre és força considerable, i és que hem arribat a Guatemala a la tarda, a les set concretament, quan a Espanya serien les tres de la matinada.

Estem cansades. Hem anat tot el dia amunt i avall, maletes, aeroports...

Ha estat bastant xocant la nostra primera visió del país.

L'aeroport de Ciutat de Guatemala és petitíssim, amb les parets enguixades i pintades de color blanc i blau, amb quadres i amb mínimes instal·lacions.

La sala d'espera de passatgers que arribaven era un seguit de cadires de plàstic (de les de jardí) arrenclerades en un passadís.

Imaginem-nos això a l'aeroport de Barajas...!

Per suposat no hi ha ni una botiga, i els estancs de les empreses de vol estan pràcticament buits.

Hem sortit tots cap a fora, una mica desconcertats i ens hem trobat amb una fila d'autobusos d'aquells grans, vells i vermells. Es veu que aquests seran els autobusos que ens acompanyaran tot el viatge. Són tan autèntics...!”



A punt de carregar les motxilles a les “guaguas”.

**17.06.06**

“Les noies, aquesta nit, havíem de dormir en una petita habitació, amb un “x” número de llits per grup, els quals havíem de sortejar ja que no n'hi havia per totes, i als quals finament he renunciat al assabentar-me de la civilització de puces que habitaven en aquells matalassos.

Les que no hem tingut matalàs (la majoria), hem anat a dormir al pavelló amb els nois. A les cinc del matí els soldats de la base militar ens han despertat. Passaven corrents pel voltant del pavelló, cantant i cridant.”

“Sé que només ens trobem al tercer dia de Ruta i no puc opinar gaire, però jo penso que valoraré molt més el dia a dia d'aquesta experiència que no pas les conferències, recepcions o nombracions de visitants honorífics de la ciutat.

Encara no he assimilat que això és la Ruta, perquè mentre estic amb gent és com si estigués de campament, de viatge o simplement potser ni hi penso.

És quan giro el cap enrere i veig tot de personetes vestides de color beix, amb barret, fent-se fotos i xerrant alegrement, que recordo les imatges vistes per televisió des de casa, els capítols, i me n'adono d'on realment sóc.

Sóc allà dins.”

”Hem anat a dinar *Pollo Campero* al cementiri de Chichicastenango, després d'haver fet una volta pel seu mercat, que m'ha encantat.

*Pollo Campero* vindria a ser com el nostre *McDonalds*. És la multinacional del *fast food* d'allà centre Amèrica. El menú bàsic és una caixeta amb aletes o cuixa de pollastre arrebossades i patates fregides, una mica remullides, amb *quetchup*.”



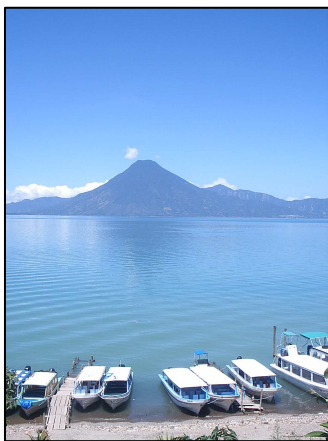
Mercat de Chichicastenango.

### 19.06.06

“Panajachel és un poble, no gaire bonic ni interessant, però el que el fa famós és el llac que té. El llac de Panajachel, l'Atitlán, és grandios i al seu horitzó, al fons, s'alcen un seguit de volcans, imponents, un dels quals encara fumeja. El més gros és el Volcà de San Pedro. Just quan faltaven vint minuts perquè fos l'hora per pujar als “carros” (com diuen aquí), vam veure que hi havia unes barquetes amarrades a uns petits molls de fusta, i un conductor de les quals s'oferia a dur-nos a fer una volta de vint minuts amb la seva barca per només 7 quetzals! (7 quetzals = 1\$ = menys d'1€)

Vam acceptar il·lusionats, tot i que amb una mica de por per no arribar a l'hora als busos i que no ens passés res, però va valer la pena, sens dubte.

Quina sensació... llibertat pura!”



Instantànies del llac Atitlán.

### 20.06.06

“La ciutat d’Antigua, com el nom diu, va ser l’antiga capital de Guatemala durant 230 anys. Un guia local ens ha fet una petita visita guiada per la ciutat, portant-nos a varis llocs.[...] Ens va dir un parell de llocs per anar a fer un cafè dels bons i ens va aconsellar el que jo sempre he pensat: que si volíem fer turisme del de veritat per Guatemala o qualsevol país, el que s’ha de fer és interactuar amb els seus ciutadans. Parlar, preguntar-los coses... i ens va dir que ells estarien molt contents de respondre’ns i que fins i tot ens convidarien a passar a casa seva, que ens ensenyarien els preciosos patis interns de què disposen, amb fonts, arbres... hereus de l’arquitectura colonial espanyola.”

“Respecte el menjar no hi ha gaire varietat: *Pollo Campero*, arròs, *revoltillo*, tamals, pasta, truita, el suc Tampico, aigua... Ah! I pa i plàtan fregit.”

### 21.06.06

“Ja portem una setmaneta de ruta, però és com si en portessim tres, i és que aquí la convivència és total, al 100%, de 24 hores al dia.

Ja fa, doncs, una setmaneta que ens despertem amb el “Lirolí, lirolá, qué bonito es despertar y decir con alegría, Buenos días Tía María”, entonat amb la veu de Jesús Luna, cap de campament, a través del seu megàfon, i amb el mític so de flautes i tambors dels “titiriteros” Libélula.”



“Dia complet: ascensió al volcà Pacaya, dinar racions militars de l'exèrcit i dutxa amb manguera gràcies als bombers guatemalencs.”



Ascensió al volcà Pacaya, Guatemala.

### 22.06.06

“Avui la Marta Izquierdo i jo, del meu grup, hem estat escollides per redactar la crònica periodística sobre el dia. El text es penjarà a la web del programa. Ens ha fet molta il·lusió perquè a part de poder publicar la nostra crònica del dia serà una manera que les respectives famílies tinguin notícies nostres<sup>1</sup>.”

### 23.06.06

“Avui resumeixo el dia dient que hem passat deu hores tancats a les “guaguas”. [...] El nostre destí era Cobá, però havíem de parar a dinar a Rabinal. [...] Hem arribat una/dues hores tard al dinar que ens havien preparat, a causa d'una averia a un autobús i m'ha fet molta pena, perquè ens havien montat unes taules molt llargues i la gent del poble mateix ens havia preparat el menjar i ens servia. Tot i així ens han rebut amb un somriure a la cara i han començat a repartir-nos els plats: tamals, un pollastre amb una espècie de salsa taronja, orxata d'arròs i una taronja. Encara m'ha sabut més greu veure com la majoria dels meus companys (inclosa jo) hem arrufat el nas al tenir allò davant. No ens agradava gens i ha sobrat quasi tot el menjar. Malgrat no haver menjat res des de l'hora d'esmorzar i els esforços que feia, no vaig aconseguir empassar-me gran cosa. Em mirava la gent, i ells continuaven somrient... però jo em preguntava què devien pensar al veure rebutjat el que ens havien preparat...”

<sup>1</sup>. La crònica publicada està inclosa a l'annex 2.

**24.06.06**

“Cobán és la ciutat on acamparem els dos dies següents (contant aquesta nit que ja hem passat).

”Cob” significa “nubes” i “án” “allà/lugar”, és a dir: “lugar nublado”.

Avui ens hem dividit en quatre grans grups i hem fet diferents activitats. A nosaltres ens ha tocat anar al Biotopo del Quetzal!

Una reserva natural on es dediquen a preservar espècies autòctones tant de fauna com de flora, però especialment tenen cura del Quetzal, l'ocell protagonista de la nostra ruta.

Té molta raó el topònim de Cobán i és que ha estat arribar i introduir-nos totalment dins un núvol de boira humida. A mitja caminada ha començat a ploure a bots i barrals.

No hi pot haver un dia que no plogui!?”

“A la nit, per celebrar la nit de San Joan (amb retràs), vam anar a sopar a un parc, sota cobert. Vam menjar mínimament bé (potser era la gana) i ens van servir a la taula!

Aquest fet, per insignificant que pugui semblar, el vam valorar molt.

El fet de que et serveixin, el fet de tu simplement esperar, de no haver-te de rentar el plat i no preocupar-te per haver de fer cua... una tonteria com una altra, però que ens va fer estar realment còmodes.

I és que portem tan sols nou dies però ja valorem, i molt, la roba neta, el llit tou i fet, la higiene de casa nostra, la comoditat de tenir els pares que t'ho fan tot, un simple entrepà... Potser és molt materialista pensar només en això, però és així.”

**25.06.06**

“Avui hem passat un altre dia llarg a l'autobús. [...] Hem canviat de zona, i per tant de clima i paisatge. La calor s'ha fet enganxosa, hi ha molta humitat i la xafogor és asfixiant.

És un clima més tropical.

No m'agrada gens, odio dutxar-me i als cinc minuts ja estar suant altre cop, però és, diuen, el preu que haurem de pagar per poder visitar la selva i tenir el privilegi d'acampar a les mateixes ruïnes de la ciutat de Tikal.



Panoràmica des del Templo IV. Tikal.

Hem parat a dinar a Flores un *Pollo Campero* que comença a ser molt ben rebut per part dels expedicionaris, no com al principi.”

“El que en teoria havia de ser el privilegi de poder acampar dins el parc arqueològic es va convertir en un autèntic desastre per culpa del clima. Va ploure tota la tarda i tota la nit. No teníem on refugiar-nos i vam haver de montar tendes sota la pluja.

Va ser, sincerament, el pitjor dia/nit de la Ruta.”

### 26.06.06

“Avui hem fet una expedició per la selva, i els mosquits se m’han menjat, però hem après moltíssim sobre la vegetació autòctona.”

“Avui m’he dutxat dues vegades, però perquè he sigut viva.

A vegades va molt bé tenir una mica de malícia per aconseguir el que vols, i això aquí a la Ruta és fonamental, ja sigui per caminar una mica menys, per aconseguir més menjar o per plantar la tenda en el millor lloc possible. Aquesta teoria l’estem aprenent ràpid i és per això que, carinyosament, els nostres monitors ens anomenen *alimañas*.

Jo he aconseguit doble dutxa espavilant-me al matí i dutxant-me amb la tanda dels grups imparells i després a la tarda amb la meva tanda, la dels grups parells.

Però no m’ha servit de gaire res, ja que he acabat bruta com sempre. Ha plogut.”

### 27.06.06

“La ciutat de Tikal és molt gran. [...] M’ha sorprès molt a favor. Hem pujat dalt el temple IV (s’identifiquen amb números), una de les piràmides més altes i m’ha encantat. Allà dalt era impressionant.

Des del cim de la piràmide es veia tota la selva: les copes dels arbres, les muntanyes indefinides a l’horitzó, la dèbil boira que corria per allà sobre... i enmig de tota aquesta espessor de verds sobresortien les puntes dels temples maies més alts, com si fossin periscopis de submarins que volguessin controlar tota aquella immensitat.

No m’estranya que els maies es sentissin els reis del món, perquè des d’allà es veia tot.”

“És que això ben bé es podria comparar, exagero, amb un “Gran Hermano” tamany industrial amb una barreja de “Supervivientes” o “La isla de los Famosos”. Tenim tot el dia les càmeres darrera que enregistren tots i cada un dels nostres passos,

però crec, que dins de tot, nosaltres no ens n'adonem i ni molt menys ens sentim observats o intimidats.

Perquè això és com una petita gran família i no ens adonem que fora de tot aquest món hi ha famílies que ens segueixen dia a dia, que sortim als diaris, als telenotícies.. que milers de persones saben de nosaltres.”

### 28/06/06

“Avui per fi hem abandonat Tikal. Hem esmorzat arròs amb frankfurts i tomata, un esmorzar no gaire normal com es pot veure.

Però la veritat és que ja ens hi hem acostumat a esmorzar arròs o pasta cada dia, i ens va bé per agafar les forces que necessitem per començar el dia, ja que dormim una mitjana de cinc hores diàries.”

### 29/06/06

“Abandonem Guatemala i arribem a l'illot de Cayo Caulker, que pertany a l'estat de Belice.”

### 29/06/06

“[...] Som a Cayo Caulker, on hi ha el segon banc de corall més gran del món, que deu ser preciós i guarda moltes espècies de peixos i animalons, però només cinc nois han tingut el privilegi de fer submarinisme allà, perquè es veu que estava molt lluny i no teníem temps d'anar-hi tots.

Això és una cosa que critico de la Ruta. Hi ha una mica de falsedat que sovint s'intenta amagar. Es busca quedar bé.

Moltes vegades es posa al programa que es farà tal activitat, i d'acord, es fa, però només un 10% dels participants, que vé a ser res. Ja sigui per qüestions econòmiques, de logística, de temps...



Això sí, ells ho graven i després seran de les imatges més mostrades als programes posteriors, com si hi haguéssim anat tots. Però és mentida. Així que la resta ens hem hagut de conformar en veure sorreta blanca i una plantació de posidònia...”

“Buceiant” a Belice.

**01/07/06**

“Portem qüasi vint-i-quatre hores sense dormir. Ens hem despertat ben fosc, a quarts de cinc del matí. Hem esmorzat la caixeta de l'exèrcit i em tornat amb barco fins a la ciutat de Belice. Avui creuarem la frontera i arribarem a Mèxic.”

**03/07/06**

“Avui per primer dia des de que he marxat a la Ruta he pogut parlar amb els meus pares. No he tingut més remei que trucar a les set de la tarda, perquè és quan he trobat un moment, encara que allà fossin les tres de la matinada. S'hi ha posat el meu pare. Estava força adormit però ha agafat el telèfon de seguida.

Només sentir la seva veu m'he posat a plorar i m'ha sabut greu, perquè no el volia preocupar. No plorava perquè em trobés malament o estés trista o enyorada, no. Plorava simplement de nervis, d'emoció i del *shock* que m'ha suposat entrar en contacte de cop amb el meu món.

Per una banda tinc ganes de tornar a casa, almenys ara després d'haver parlat amb ells, però per l'altra no. Penso que ara sóc aquí i això és importantíssim. Vull aprofitar tot això al màxim. No és sols una aventura, és un creixement constant.

Però crec que no estic canviant gaire en caràcter, o almenys no ho noto. Això ja m'ho sabrà dir la gent que em coneix quan arribi.”

**04/07/06**

“Avui ha estat un dels millors dies de la Ruta. Sens dubte parlar ahir amb els meus pares, encara que em causés un “desequil·libri emocional”, em va donar forces per a seguir amb ànims, perquè tot això és molt maco, però cada vegada tot està més brut, les botes més enfangades i nosaltres més cansats.

Ens proposem aprofitar aquest viatge al màxim, però és força complicat ja que suposaria estar al 100% les vint-i-quatre hores del dia.

Hem visitat Tulum. [...] Em queda el record de ruïnes maies excepcionals i totalment diferents a les vistes fins ara. De pel·lícula.”

**05/07/06**

“No hem fet gaire res aquest matí. Ens estem malacostumant! Massa tranquil·litat!

Però jo suposo que és que aquests últims dies ens deixen descansar. A més, es veu que corre el rumor que l'estada a Espanya serà més dura físicament; caminarem més, etc.”

“A la nit, després d’arreglar-nos una miqueta i estrenar nova samarreta, i per tant neta (fet important) vam agafar l’autobús per anar cap a l’hotel Copacabana, on ens havien preparat una festa de comiat d’Amèrica!”



A la festa BBVA-Bancomer com a acomiadament de Mèxic.

“Es nota molt que només ens queda un dia a Amèrica i sembla que aquests últims dies els està aprofitant al màxim tothom.

Ara que arribem al final d’aquesta etapa puc dir que ha estat molt bonica.”

## **ETAPA ESPANYOLA, 07.07.06 – 29.07.06**

### **06/07/06**

”Sóm a l’avió, tornant cap a Espanya.

Aprofito per analitzar i avaluar el que duem de viatge: He vist coses que mai m’hagués imaginat que veuria. Sí, jo sabia que visitaríem Guatemala, Belice i Mèxic, que aniríem a la selva i coneixeríem gent indígena, però mai pots acabar de fer-te’n una idea concreta per molt que t’ho imaginis, mai pots acabar de saber com t’afectarà o com viuràs tu aquella experiència.

Com m’havia dit un amic meu, ex ruter, abans de marxar cap a la Ruta, s’acaben recordant només els bons records.

I fins i tot, encara que sembli impossible, els mals moments s'acaben oblidant, o si més no almenys en treus el dolor, el cansament o l'amargor.

Aquestes tres setmanes han passat molt ràpid i la veritat és que no em faria res tornar a començar.”

**07/07/06**

“Vam arribar a Madrid a les 5 de la matinada horari de Mèxic. [...] He aprofitat per deixar una bossa de records i donar una mica de roba bruta a la mare de la meva amiga Marta, així me la podrà rentar.

Tornar a tenir tota la roba neta serà genial, com començar de nou amb ànims renovats.”

**08/07/06**

“Molts dels americans no havien estat mai a Espanya i després de fer una mica el turista per aquí la majoria ha arribat a la conclusió que els hi agrada molt. Me n'alegro.

A més, els sorprèn molt que aquí a l'estiu a les 10 del vespre encara sigui clar.”

**09/07/06**

“”Es hora de despertar, levantaros todos! Ya es la hora, despertaros. Hoy es el día que todos estábais esperando. Es hora de despertar, hoy es el día que todos estábais esperando!”

Això repetit cent vegades amb la veu del cap de campament, en Luna, i ampliada per megàfon, és el que hem sentit aquest matí per despertar-nos.

Avui hem visitat el Palacio Real. A la tarda he tingut temps de connectar-me tranquil·lament a internet i llegir els e-mails del meu correu. Ho he pogut fer sense presses i m'ha fet molta il·lusió tenir notícies dels meus pares i les meves amigues.”

**10/07/06**

“Avui estrenem samarreta nova!

Per tant, es pot deduir que avui serà un dia important: Hem tingut la recepció per part dels Reis d'Espanya. Hi ha hagut un representant de cada país estranger encarregat de vestir-se amb la roba típica del seu país. Aquesta activitat ha agradat molt més als americans que espanyols. M'ha fet gràcia sentir que un sud-americà deia que li feia molta il·lusió veure el Rei, perquè no n'havia vist mai cap. Més tard concretava que s'havia decepcionat una mica al veure que semblava una persona normal.”

**11/07/06**

“No m'està motivant gaire escriure el diari per aquí Espanya, o sigui que a partir d'ara, més que no pas explicar detalladament el que fem cada dia, escriuré les sensacions i pensaments.”

**13/07/06**

“Estem acampats a les valls de Navarra, prop del Roncal. A la nit, un cop arribats al campament ens hem volgut dutxar, però ens hem quedat sense aigua i hem hagut d'esperar que arribés un camió cisterna.

He esperat dues hores (de 21.30 a 23.30) en banyador allà mig del camp, morint-me de fred. L'aigua era gelada però ha valgut la pena, i és que feia des de Madrid que no em dutxava!”

**14/07/06**

“Pujada triomfal de l'expedició a La Mesa de los Tres Reyes, una de les muntanyes més altes del Pirineu Navarrès. Des de bon matí ens han dit que la ruta seria dura i jo per moments he dubtat de si el meu genoll aguantaria. [...] Quan dúiem 5 hores de pujada m'ha començat a fallar el genoll i no he pogut seguir tot el grup i pujar fins al cim. M'ha sabut molt greu, però el metge m'ha aconsellat que no fes esforços.”

**16/07/06**

“Hem sopat talos, que és un plat tradicional de Navarra, però a mi m'ha semblat totalment mexicà! Són una espècie de *tortas de maíz* i a dins s'hi pot combinar xocolata, formatge o xistorra. M'ha fet plantejar si realment hi ha tanta diferència entre unes i altres cultures.”

**18/07/06**

“Estem acampats a Pamplona. Dormim en una espècie de pati exterior, al costat d'un poliesportiu. Tenim els sacs estirats sota un porxo i les motxilles arrengrades a les parets del pati. Al vespre ha plogut molt i nosaltres érem fora. Quan hem arribat el pati semblava un llac. S'havia inundat i totes les motxilles estaven xopes i tota la roba molla. A mi per sort no se'm va mullar res, perquè no sé per quin motiu el dia abans m'havia preocupat d'acostar-me la motxilla al sac, i ha quedat sota cobert.



Hi havia gent plorant, gent desesperada i altres que no s'ho creien... Per sort, molts dels que no hem tingut cap problema amb l'aigua hem ajudat a recollir coses dels altres i tots junts ens n'hem pogut anar ensortint.”

**20/07/06**

“Hem acampat al fosat del Castell de Coca. Fa gràcia veure com les noies sudamericanes del meu grup queden embadalides contemplant-lo. A mi personalment no m'agrada gaire, està fet així amb uns maons molt petits i vermellosos, però elles diuen que mai havien vist un castell com aquest.”



**23/07/06**

“Després de tenir el matí lliure per la ciutat de Segovia hem fet una excursió i hem pujat fins el Reventón. Hem començat a caminar tard, cap a les 7 de la tarda, i és que el pla és sopar i quedar-nos a dormir a dalt. No sé què ha tingut d'especial, però m'ha encantat aquesta excursió. Hem vist la posta de sol, com s'amagava centímetre a centímetre rere els camps castellans, hem caminat de nit i hem dormit, amb molta fred, sota el cel més estrellat que he vist en ma vida.”

Castell de Coca.

**25/07/06**

“M'he proposat viure els quatre dies que queden al màxim. Últimament la gent està de més bon humor, parla amb tothom i fins i tot es presenta per primer cop a persones a qui fins ara no havia dirigit mai la paraula. Suposo que és perquè veuen que cal aprofitar! Sé que el dia 29, quan ens acomiadem tots, Boadilla serà un mar de llàgrimes, però jo de moment encara no m'he posat nostàlgica o trista.”



Durant la pujada al Reventón...

**30/07/06**

“La Ruta es va acabar ahir.

Actualment ja sóc a casa, i no m’ho crec. Em sento una mica incòmode, desubicada, com de pas. Com si aquest només fos un altre de tants destins que hem estat a la Ruta i tinc la sensació que d’aquí uns dies marxaré per anar a acampar a un altre lloc.

Sembla impossible que el que ha estat la meva vida durant un mes i mig hagi acabat per sempre.

El que trobo a faltar més és estar des que em despertava fins a l’hora de dormir envoltada dels meus amics i altres companys.

Bé, tinc l’esperança de veure’ls aviat a alguna trobada de *ruters* que s’organitzi.

Ahir va ser molt emotiu, i jo, que no esperava plorar ho vaig fer durant tot el matí.

Quan aconseguia calmar-me, venia algú i m’abraçava i ja hi tornàvem a ser.

Penso que ara mateix no en som conscients, però això de la Ruta origina cada any unes amistats que mai s’oblidaran. Són uns vincles creats en moments de dificultat i situacions molt especials compartides.

Però bé, com ha dit algú, no cal estar tristos. La Ruta no acaba aquí, sinó que no ha fet res més que començar.”

#### **4. Estudi comparatiu entre les experiències dels diferents joves.**

Mitjançant una enquesta igual per a tothom he intentat resumir i comparar l'experiència de diferents participants.

A la Ruta m'encuriosia veure la diferència en l'assimilació i acceptació de coses que, per mi, eren totalment noves i que en canvi per altres no suposaven cap mena de sorpresa.

Així doncs, he decidit fer aquest estudi basant-me en el supòsit que un viatge així no el viu igual una persona occidental, posem per cas, de França, és a dir, acostumada a gaudir de certes comoditats i a tenir uns valors força "materialistes" establits per la societat d'avui en dia, com una altra, per exemple, de Perú, on tots sabem que l'estil de vida sol ser molt diferent.

Una de les principals dificultats a l'hora de redactar aquesta enquesta va ser que no podia ser breu. És a dir, no era un tipus d'enquesta on s'ha de respondre si o no, o marcar amb creus. A mi això no em servia. Calia que qui em respongués redactés i m'expliqués tot el que ell pensava, què els hi havia impressionat més... per poder després treure conclusions.

Al tenir en compte això, em vaig trobar amb què l'enquesta era molt llarga, i enlloc de demanar que m'expliquessin què els havia semblat cada lloc visitat, vaig proposar que de cada país me n'escollissin només un, el que els hi havia agradat més.

L'enquesta també consta de preguntes generals, com per exemple sobre els monitors o la organització.

No he tingut cap problema a l'hora de passar l'enquesta, ja que tots els companys estem força comunicats, principalment per Internet, i les he pogut enviar per correu electrònic o realitzar-les per telèfon.

Em van respondre un total de 48 persones, entre les quals hi podem trobar tan espanyols, com gent de Perú, Argentina, Puerto Rico, Xile, Itàlia o Bèlgica.

## **Enquesta model.**

- Dels següents països escull el què et va agradar més (una sola cosa) i digues el perquè.

### **GUATEMALA**

- Mercat de Chichicastenango
- Cementiri de Chichicastenango
- La ciutat d'Antigua
- Volcà Pacaya
- Ruïnes de Tikal
- Selva de Tikal
- Reserva Natural del Biotopo del Quetzal
- Ixinchél (ruïnes maies)
- Yakxhá

### **MÉXIC**

- La platja de Punta Solyman.
- Laguna Bacalar
- Tulum
- Cobá
- Festa BBVA Bancomer

### **ESPANYA**

- Parc Natural del Señorío de Bértiz (Navarra)
- Mesa de los Tres Reyes
- El Reventón
- Catedral de Burgos
- Els molins de Los Yébenes (Castella-La Manxa)
- Castell de Coca (Castella Lleó)
- Castell de Javier (Castella Lleó)

- Quines COSES PRÒPIES de cada país et van sorprendre?

## **GUATEMALA**

- Què opines sobre el menjar tradicional de Guatemala (tamals, xocolata amb te, pollastre amb xile, arròs)?
- Què n'opines del "Pollo Campero"?
- Què et van semblar les "guaguas" de Guatemala?
- Quina opinió tens respecte la música tradicional de Guatemala (marimbres)?
- Quin record conserves sobre el clima guatemalenc (pluja, calor, humitat)?
- Què et van semblar les diferents ruïnes maies que visitàrem?

## **MÉXIC**

- Què et va semblar el menjar mexicà (*frijoles*, pollastre picant, pasta amb salses, suc natural variats) en comparació amb la de Guatemala?
- Quin record tens sobre les ruïnes maies que vam visitar a Mèxic (Tulum, Cobá)?
- Què et van semblar les platges de la Riviera Maya on vam acampar?
- Què penses sobre els mariaxis mexicans?

## **ESPANYA**

- Quins canvis paisatgístics vau notar entre Amèrica i Espanya? Què us va agradar més? Per què?
- Centrant-nos en el paisatge espanyol, què us va semblar el contrast entre Navarra i Castella?
- Quin record tens sobre el menjar espanyol?
- Et van agradar les visites a les ciutats i tota la seva part cultural (museus, catedrals...)?
- Què et sembla el clima d'estiu a Espanya?

- Quines SENSACIONES o IMPRESSIONS tens d'aquestes situacions? (Preguntes de la Ruta en general)

- Què opines sobre la pobresa a Guatemala, els nens venent al carrer, els mercats, les seves robes?
- Quines sensacions vas tenir al passejar per la selva o el fet d'estar pujat sobre una piràmide monumental i poder observar tota aquesta a vista d'ocell?
- Quin record guardes d'aquells banys al Carib a les 6 del matí?
- Amb què et quedes de la convivència entre les diferents cultures?
- Com valores la organització en general?
- Com valores la feina dels monitors?
- Trobes que hi ha algun problema, falta, carència...a la Ruta que calgui solucionar-se?
- Quins valors creus que ens inculca la Ruta i què n'opines d'aquests?
- Com valores la teva experiència?
- Repetiries l'any que ve?
- Defineix la ruta amb les teves tres paraules.

Aventura, canvi, impactant, única/inoblidable, cansament, diversió, aprendre, llibertat, intercultural, amistat, exòtica, prova de superació/reto, respecte, supervivència, turisme, excitant, compartir, noves experiències, exigent, innovadora, oportunitat, unió, identitat i gana.

## 5. Conclusió pròpia sobre les respostes.

Un cop llegides les enquestes i havent fet el buidatge de respostes, he vist que em resultava molt més difícil del que m'esperava redactar les conclusions, i és que me n'he adonat que no es pot intentar fer un estudi, una cosa tan tècnica, amb el què serien els sentiments i sensacions de la gent.

La subjectivitat és el to que domina en aquest viatge. Sí que anem, a llocs concrets que es poden trobar en un mapa, però és un viatge amb moltes connotacions. Mitjançant les gràfiques o els estudis es pot dir els dies que hem passat, el temps que feia, els llocs que hem vist, etc., però ha estat llavors quan cada persona n'ha extret la seva pròpia conclusió.

En conseqüència, les valoracions que faré també tindran el mateix to subjectiu del viatge.

Fent una valoració general de cada indret, he fet el següent esquema:

### a) Què ha semblat cada país?

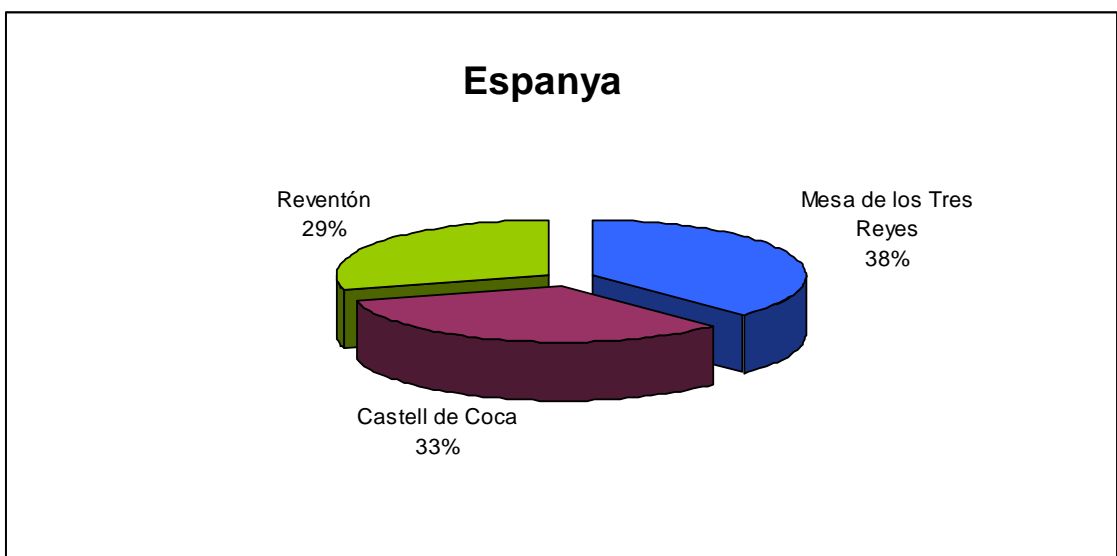
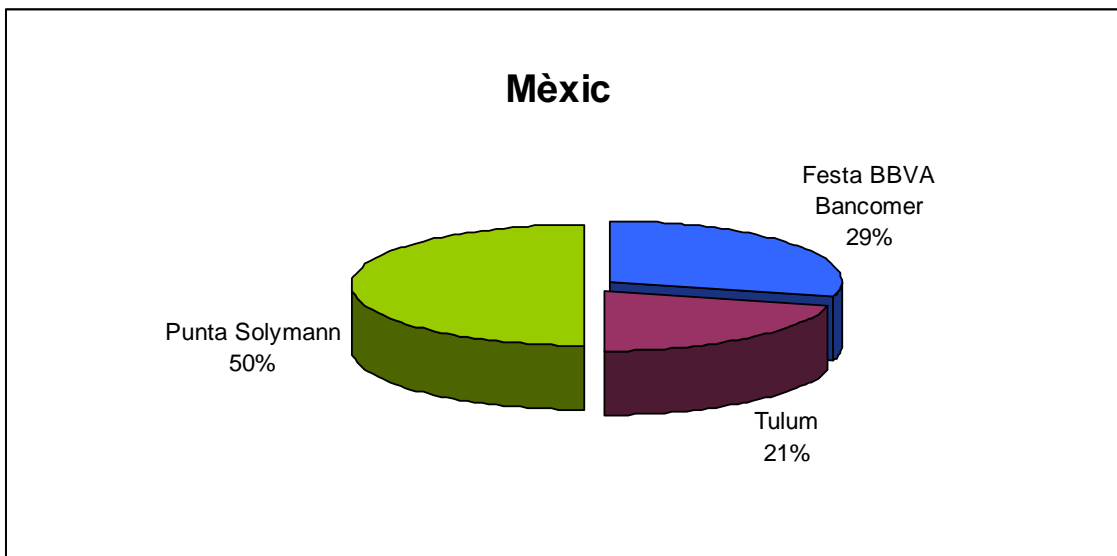
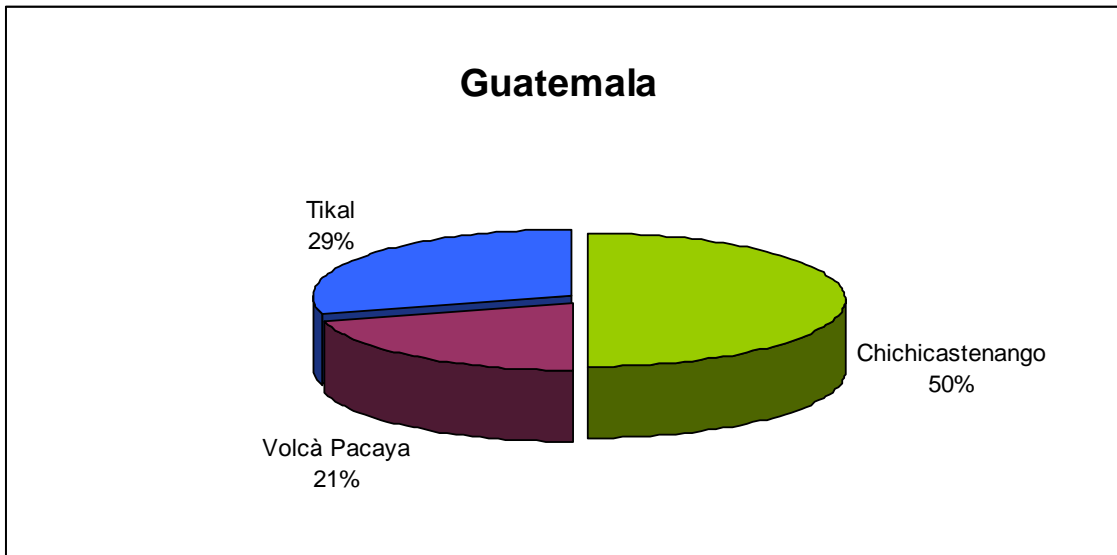
**Guatemala** va ser, sens dubte, el lloc que va agradar més, tant paisatgísticament com culturalment. Atribueixo aquest resultat al fet de ser el país estudiat més a fons, hi vam estar ben bé dues setmanes, i a la particularitat que ens va enganxar de nou. Les seves selves, les seves ruïnes, van ser els primers llocs on vam posar els peus i el factor sorpresa, aquí, va tenir un paper molt important.

**Belize**, quasi innombrat en aquest treball, va ser simplement un petit descans per tornar a prendre forces per a Mèxic.

**Mèxic**, segons les enquestes, queda reduït a les platges on vam acampar, Punta Solymann, i a la festa organitzada.

**Espanya** va agradar molt. Tant als americans per la novetat, com als espanyols per tornar a sentir-se com a casa. Es pot veure que els resultats de la gràfica d'Espanya han estat molt igualats.

Amb les respostes de les enquestes sobre què havia agradat més de cada país he pogut realitzar les següents gràfiques basant-me en els tres llocs més votats.





**b) Diferències en l'experiència.**

A tots ens sorpren allò que és nou però, què és per a cadascú la novetat?

Els espanyols vam quedar impressionats amb tot el què se'ns va presentar durant la primera etapa de viatge, és a dir, l'americana.

Des dels autobusos fins el menjar, passant pel paisatge, el clima i la cultura.

En canvi, molts dels americans, sobretot de sud i centre Amèrica, expliquen que a ells no els va sorprendre la pobresa per exemple, ja que molts hi estan acostumats i que enlloc d'això, el què els sorprenia més era la impressió que aquesta causava sobre nosaltres.

Els americans van quedar enamorats de Madrid. El que més els sorprenia era la seva riquesa, sobretot arquitectònica.

Aquí dins però, hi ha un cas concret que em va estranyar molt.

És el cas d'en Camilo Huneeus, un expedicionari xilè que viu a un petit poble lluny de la capital. Em va impactar que a l'enquesta m'expliqués que havia trobat que Espanya no era tan rica com es pensava. Immediatament vaig imaginar-me que això era degut que la Ruta només ens havia portat per Navarra i Castella, però després vaig adonar-me que no podia ser així, ja que havíem visitat Pamplona, Palencia, Toledo, Segovia, Madrid, etc., ciutats prou importants.

Vaig decidir posar-me en contacte amb ell, i em va explicar que no era per res d'això.

Simplement és que havia estat a Alemanya i va trobar que Espanya encara està relativament menys desenvolupada que aquesta, sobretot a nivell d'infraestructures.

Pel què fa el tema de la meteorologia crec que no cal dir el què s'ha repetit tant.

Els espanyols vam arribar a odiar el clima guatemalenc. El què portàvem més malament eren les pluges i la calor que sempre venia acompanyada d'una xafogor asfixiant, tot al contrari que els americans, qui diuen que van trobar que el clima d'Espanya era massa sec.

Una cosa que ens va fer molta gràcia als espanyols és veure com els americans quedaven impressionats al veure que aquí a les 10 del vespre, a l'estiu, encara és de dia, perquè allà tots els dies que hi vam estar es feia fosc a les 7/8 del vespre.

Una altra diferència és que a l'hora de demanar-los si repetirien l'any que vé, la majoria d'espanyols diu que no, a no ser que poguessin tornar a anar amb els amics que havien fet aquest any. En canvi els americans diuen que sí, i sense cap mena de problema.

L'única justificació possible que he trobat a aquesta qüestió és el fet de les relacions amb els companys. Penso que potser, per a nosaltres, al ser 200 espanyols ens era molt més fàcil fer amistats sense haver-nos de moure gaire o obrir-nos a altres cultures i formes de pensar. En canvi, ells, al ser de mitjana pocs de cada país, havien de fer-ho per força.

Això feia, crec, que fossin més independents i no dependre tant dels altres alhora de decidir si repetir o no.

La justificació que donaven els espanyols al fet de no voler repetir, era la por a comparar-la amb l'anterior i que resultés pitjor. O amb el simple fet que per ells la Ruta només es viu un cop a la vida i la del 2006 era la seva.

Com a últim cas, per veure la diferència de mentalitats i el què ens aportàvem uns als altres, m'agradaria escriure el què em va explicar en Jorge Lucini, expedicionari belga, un dia a la Ruta.

Estàvem a Tikal i aquell vespre havia plogut molt. En Jorge compartia tenda amb un noi madrileny i amb en David Laso, d'Equador. Quan anaven a dormir i es disposaven a arreglar totes les seves pertinències, en Jorge, al veure tota la seva roba molla a causa de les pluges va dir:

- Avui ha estat el pitjor dia de la meua vida.

Llavors el seu company d'Equador li replicà:

- No diguis això. El pitjor dia de la teua vida serà quan es mori la teua mare, el teu pare o algun familiar estimat.

M'explicà que aquest fet el feu reflexionar molt.

Vaig decidir aplicar-me el consell d'en David Laso, ja que recordava haver pensat el mateix que en Jorge aquell dia.

### **c) Opinió de l'organització.**

En general no hi ha hagut cap queixa. Es valora positivament l'organització, sobretot tenint en compte que és un viatge de 320 persones i que és difícil programar-lo.

Segons alguns, els problemes que hi havia eren els del dia a dia, i aquests no es poden preveure.

La carencia principal seria la falta de temps lliure, ja que teníem tots i cada un dels minuts ocupats. Tot i així, m'agradaria destacar que encara que quan estàvem allà això ens molestava força, la rutina que dins de tant anar amunt i avall es crea es troba molt a faltar després.

Un altre aspecte destacat per la majoria d'expedicionaris és la falta de menjar i higiene a Amèrica, però diuen que això no ho canviarien ja que és una característica d'aquesta etapa de viatge.

El treball dels monitors és valorat amb més o menys nota segons el que tenia cadascú. En general és bo. Es valora molt la feina feta i l'esforç diari que comporta controlar un grup de 20 adolescents, tenint en compte, a més a més, que no se'ls dona cap mena de compensació econòmica a canvi. Però també hi ha, com en tot i sempre, qui es queixa del seu monitor.

Expliquen que a vegades faltava paciència i tolerància respecte a la gent que no estava acostumada a aquell tipus de vida i per això no podia seguir el ritme.

M'ha extranyat que només una persona toqués el tema de les "falses promeses" o "falsa imatge" comentat al meu diari.

El problema d'anunciar al programa que la Ruta Quetzal visitaria per exemple Calakmul, unes ruïnes maies mexicanes, o que tots faríem submarinisme al segon banc de corall més gran del món, el de Belice, i després a l'hora de la veritat només poguéu disfrutar d'aquesta activitat un grup reduït de persones.

En canvi, quan surt alguna notícia al diari o a la televisió això no queda clar, i s'amaga el fet que hi ha expedicionaris que se'ls ha deixat participar.

Finalment, molta gent fa referència al tema de les hores de son. Es suggereix que hauríem de dormir més de les 5/6 hores diàries a les que estàvem acostumats, ja que després no es pot aprofitar cada moment al 100% o estar atent a les conferències.

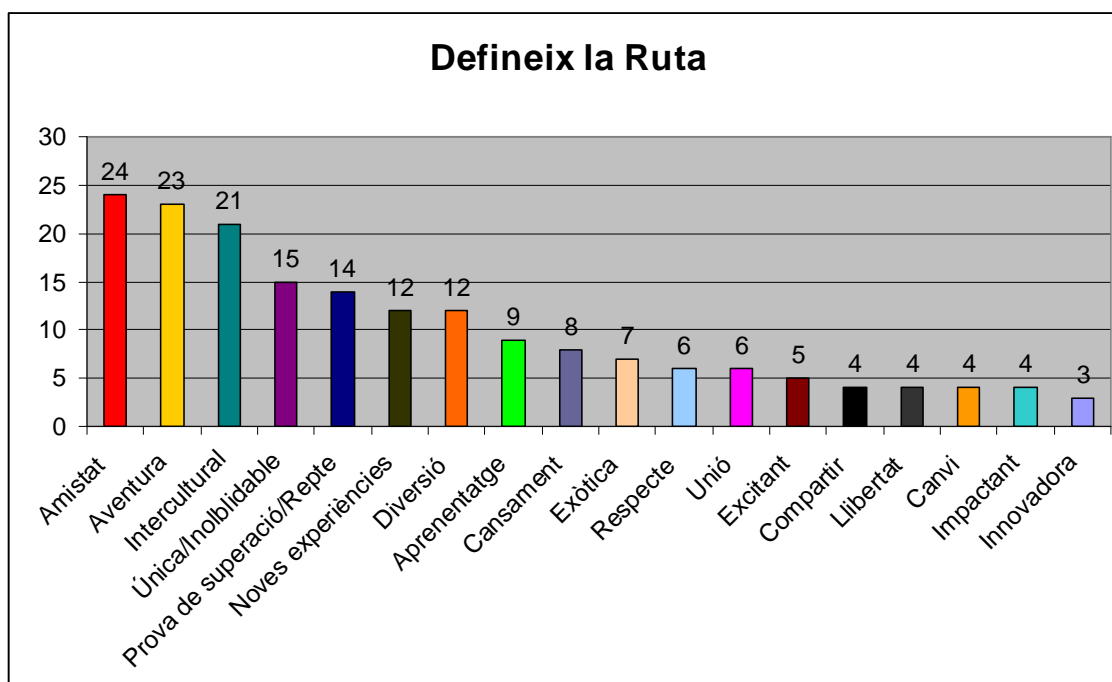
### d) Les teves tres paraules per a definir la Ruta.

Recordo que vaig començar a fer aquesta enquesta, que més que res és una petita curiositat, durant la segona setmana de Ruta, en un dels tants viatges en aquelles “guaguas” per Guatemala.

A la gent li feia gràcia contestar, i vaig pensar que podia ser un petit apartat dins el meu treball de recerca. Per això, més tard; vaig decidir incloure aquesta pregunta dins les enquestes enviades.

Hi han hagut un seguit de paraules, com per exemple: turisme, oportunitat, exigent, gana, identitat, supervivència... que només han tingut un vot o dos i he decidit no incloure-les al gràfic.

Els resultats han estat els següents:



Els mots donen a conèixer la nostra personalitat, ens defineixen com a persones.

Amb la participació de 50 persones els resultats han estat força repartits. No hi ha una paraula que destaquï per sobre les altres, però si haguéssim de definir la Ruta segons les paraules que ressalten més, aquesta seria: Amistat, aventura i intercultural.

## **6. Entrevista a 3 participants.**

Per a completar el meu treball i donar una informació més detallada, més personal de la que s'aconsegueix mitjançant les enquestes, he decidit entrevistar a tres participants. He intentat que les persones escollides representessin una mica la varietat que hi havia a la Ruta; tan de procedència, de maneres de pensar com del tema i realització del treball...

Pel que fa a les entrevistes vaig pensar que seria interessant i molt més representatiu fer-ne dues, és a dir: una abans i una després. Així es pot completar molt més la seva visió. Amb l'entrevista d'abans puc saber quins coneixements tenien de la Ruta, què sentien, què n'esperaven... I gràcies a la de després, la que vaig fer un cop acabat tot i passat un temps, havent reflexionat una mica sobre l'experiència, m'expliquen com la van viure, què n'han tret i si va ser com esperaven, per exemple.

Per a realitzar les entrevistes a espanyols no vaig tenir cap mena de problema ja que coneixia força gent abans de començar la Ruta.

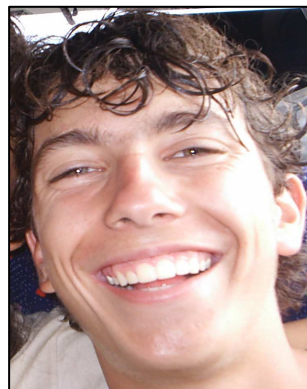
L'únic inconvenient va ser fer les entrevistes a gent americana. Vaig intentar posar-me en contacte amb algú abans que comencés tot per a poder realitzar l'entrevista prèvia, però em va ser impossible. Així doncs les seves entrevistes són fetes, totes, un cop finalitzada la Ruta.

Les preguntes que fan referència a coses anteriors a aquesta han estat respostes posant-se en la situació del moment.

## ENTREVISTES A MARC SOLÉ GRAS

Expedicionari Ruta Quetzal 2006. Grup 16.

En Marc i jo ja parlàvem força abans que comencés la Ruta. Gràcies al fòrum oficial de la pàgina web del programa vam conèixer a la majoria de catalans seleccionats i vam decidir fer una quedada i anar a passar el dia a Barcelona per conèixer-nos una mica tots. Em va agradar l'originalitat del seu treball i vaig decidir entrevistar-lo.



### Abans:

- **Procedència i edat.**
- Tarragona, 16 anys (1990)
- **Com vas conèixer la Ruta i com et vas interessar en participar-hi?**
- Doncs gairebé per casualitat. Una amiga meva, ja hi havia anat fa just dos expedicions i em va vendre la moto sobre la Ruta. Però també va incidir-hi molt el meu germà, que va ser realment qui va fer la feina de convèncer-me.
- **Treball i tema.**
- Plàstic, sobre "Los mayas de ayer y de hoy". El treball el vaig titular "rEVOLUCIÓN".
- **M'expliques el perquè d'aquest títol?**
- Perquè vaig fer una línia cronològica dels maies, i em vaig adonar que actualment els maies estan força ignorats, així que quan vaig descobrir EZLN (Ejército Zapatista de Liberación Nacional) que és una organització paramilitar que no vol utilitzar les armes (almenys fins a últim recurs) i està intentant fer reconèixer a l'Estat els indígenes com a persones. Em va impressionar el fet que no els considerin ni persones, per això em vaig centrar en l'aspecte actual, en la fatal situació en què es troben els nadius d'aquests països i en l'esforç que fan per canviar-ho, i no pas en si Moctezuma va ser un gran emperador o si Tenochtitlán va ser més o menys important.
- **Quina evolució ha seguit el teu treball?**
- Al principi volia que el meu treball fos literari, sobre Colón, però per ser més original vaig decidir fer-lo plàstic, que considero que tens un ventall molt més

ample de possibilitats i idees per fer. El meu treball era una maqueta. Constava de quatre cases on en mostrava la seva evolució. Així aquestes, a la vegada, mostraven l'evolució de la història maia, ja que considero que la casa és la imatge més viva de la vida quotidiana i els hàbits de cadascú. Per fer aquesta maqueta vaig utilitzar material de maquetisme d'arquitectura. La primera era una casa antiga maia, feta de pedres. La segona era una casa colonial, per mostrar l'ostentació i la prepotència en la que vivien els colonitzadors. La tercera era un edifici gratacels, gris, quadriculat. Gairebé semblava una gàbia. Representava l'actualitat, l'afany de globalització.

La quarta i última era una casa maia actual, igual que la primera però feta de llauna. Reflectia la diferència que hi ha ara entre uns i altres.

- **Esperaves la teva elecció?**
- Al principi no n'estava gaire segur i pensava que era molt difícil ser elegit. Per tant, si no em triaven no passava res, perquè jo estava molt orgullós del meu treball. Tot i així, tenia un petit pressentiment de que m'agafarien.
- **Les teves tres paraules per definir la Ruta són...**
- Il·lusió, companyerisme i diferència.
- **Què esperes de la Ruta ara que falten pocs dies per a què comenci? Quins objectius tens?**
- Conèixer molta gent, passar-m'ho genial. I sobretot viure i conèixer els ambients que jo vaig intentar plasmar en el meu treball. A partir d'aquí veure si anava molt desencaminat o no.
- **Creus que donaràs la talla físicament i psicològicament?**
- Físicament crec que sí, ja que no és la primera ruta que faig i ja estic acostumat a aquest ambient de contacte amb la naturalesa. Psicològicament crec que tampoc tindrè cap problema perquè la Ruta t'ajuda a madurar. El fet d'estar lluny dels teus familiars o amics et fa ser més independent d'una banda, però també et fa valorar el que tens.
- **Actualment estàs en contacte amb altra gent que també ha estat seleccionada i saps que et trobaràs a la Ruta?**
- Sí, el dia que ens van fer l'entrevista a Madrid ja vaig conèixer algú. També he tingut contacte via *Messenger*, per Internet. A més, fa poc vam fer una quedada amb tots els catalans seleccionats per conèixer-nos.

- **Consideres positiu tenir contactes abans de que comenci tot? O penses que és millor conèixer la persona dins la Ruta mateix per no formar-te una imatge equivocada d'ell/a?**
- Crec que es bo, perquè tot i que et pots formar un concepte molt diferent del que en realitat és i serà ell en aquest viatge, és molt útil per no sentir-te sol o desplaçat els primers dies i perquè el primer contacte no sigui tan fred.
- **Molt bé. Moltes gràcies Marc! Ens veiem d'aquí uns dies.**

### Després:

- **Fes un balanç general.**
- Increïble. La ruta ens ha marcat, si més no a mi, deixant una gran petjada molt difícil d'esborrar. Te n'adones de la gran quantitat de diferències que hi ha, i per tant, prens consciència, cosa que, només basant-me en mi, farà que adopti unes altres postures vers centre i sud Amèrica, que no hagués fet quedant-me a casa i mirant la televisió.
- **Creus que és una experiència recomanable per a un jove de 16/17 anys?**
- És molt recomanable, perquè és una eina molt útil a l'hora de madurar, perquè aprens a conviure lluny del bressol dels teus pares i per tant, aprens a créixer i a dependre de tu mateix.
- **La Ruta ha estat com esperaves o t'ha decepcionat quelcom?**
- És evident que si tens molta il·lusió en una cosa, al cap i a la fi, alguna cosa serà d'una manera que no t'esperaves, però en general m'ha deixat molt bones vibracions.
- **T'has adaptat bé a l'estil de vida?**
- Crec que sí, però voldria dir que viatjar sempre ràpid, amb "el coet al cul" també és un gran inconvenient, perquè no pots gaudir del lloc completament, i et perds els petits detalls, que potser són els que fan gran un monument o un lloc.
- **Com t'has trobat físicament i psicològica?**
- Físicament m'he trobat força bé, tot i que tots hem tingut pèrdues de massa, sobretot a centre Amèrica, on el menjar, era bo, però potser no hi havia la quantitat suficient. En quant a psicologia, m'he trobat encara molt més bé, ja que els amics i l' ambient en general no eren favorables a que ens deprimíssim o decaiguéssim anímicament.



- **Has conviscut amb gent de tot el món, quina experiència tens? Què n'has extret?**
- La millor experiència del món, l'amistat.
- **Com has vist les relacions entre els companys?**
- Molt bé. Em pensava que serien persones força introvertides, però no va ser així. Tot i que, com sempre i a tot arreu, hi ha persones que no acaben d'encaixar.
- **T'has sentit integrat al teu grup?**
- I tant. Era tant gran la nostra integració amb ells, que cada matí, quan m'aixecava i els deia "Bon dia!", tenia la sensació que els coneixia des de feia temps...
- **Quina diferència veus entre els participants espanyols/europeus i americans?**
- Més que res les grans diferències econòmiques i morals. Les diferències de creences al cap i a la fi, discutint es poden mig arreglar, mentre que el problema econòmic, té una llarga resolució.
- **Explica algun mal moment.**
- Quan vaig tenir una forta gastroenteritis a Antigua. Va ser repugnant. Els metges no em deixaven menjar res, estava dèbil, per moure'm, m'arrossegava pels terres... fins i tot em vaig arribar a plantejar la data de la fi de la Ruta...
- **I un de bo?**
- Crec que seria la Ruta en general, veure com dia a dia, vas enfortint els teus llaços d'amistat, com saps que el dia 29 ploraràs però no ho vols acceptar, com a dia de avui els enyores, com va ser inoblidable.
- **En algun moment has pensat d'abandonar i tornar a casa?**
- Sí, quan vaig estar en una crisi d'estat físic. Però em vaig adonar que aguantar era la millor solució, perquè una oportunitat així tarda a tornar...
- **A la primera entrevista et vaig preguntar si veies amb bons ulls conèixer a gent abans de començar la Ruta. En el teu cas quina experiència tens?**
- Mira, sincerament, per tots els gustos. La quedada de catalans va estar molt bé, mentre que amb la gent que vaig "conèixer" parlant pel *Messenger* em vaig enganyar una mica. És trist, però és així. Per tant, senyal que la comunicació humana és millor que la cibernètica....
- **Moltes gràcies Marc!**

## ENTREVISTES A ÁLVARO PARDAL BERMEJO

Expedicionari Ruta Quetzal 2006. Grup 12.

Vaig conèixer l'Álvaro, més conegut com a Pardal, el primer dia, al campament a Boadilla. A l'avió, anant cap a Guatemala ens vam entendre força. Havent-li parlat del meu treball i com que teníem moltes hores per endavant li vaig proposar fer-li una entrevista. Des d'aquell moment ha estat una de les persones amb qui m'he avingut i m'han ajudat més de tota la Ruta.



### Abans:

- **Procedència i edat.**
- Salamanca, 16 anys (1990)
- **Com vas conèixer la Ruta i com et vas interessar en participar-hi?**
- Jo a través del meu germà. Ell ho va saber l'any passat gràcies a una amiga dels nostres pares, es va animar a fer-ho i el van seleccionar amb un treball musical. Després, com que tot va anar molt bé i el viatge li va agradar molt vaig decidir que jo també hi volia anar i que ho intentaria de seguida que tingués l'edat.
- **Treball i tema.**
- Musical, sobre "Los mayas de ayer y de hoy". El vaig titular "Invocant als Déus"
- **Explica'm el perquè del teu títol.**
- El maies eres summament religiosos i em va semblar apropiat ja que jo havia decidit crear un estil de música semblant al d'una dansa ritual.
- **Quina evolució ha seguit el teu treball?**
- Primer de tot havia de triar el tema. Vaig escollir el de " Los mayas de ayer y de hoy" perquè a part de ser un tema que m'interessava era dels que donava més facilitat per a fer una composició musical. A més, ja pel títol et donava la possibilitat de fer dos tipus de música: el de l'antiguitat (ahir) i l'actual (avui). Vaig decidir fer-lo musical perquè toco la trompeta, i també potser una mica influenciat pel precedent del meu germà. Un cop decidit això vaig passar a documentar-me, ben bé com si fes un treball històric o literari, ja que no em podia posar a compondre sense saber res d'aquesta cultura. Vaig buscar discs (només en vaig trobar uns tres o quatre) de música maia o mexicana antiga, però

no em van servir de gaire res, ja que tot sonava molt europeu i no s'esqueia a l'idea que jo tenia feta. Consultar llibres em va fer molt més servei i vaig descobrir que els maies tocaven una espècie de trompeta, cosa que em va fer molta gràcia, i que utilitzaven força la percussió.

- **Com va ser el procés de composició?**

- Doncs a partir d'aquí, un cop documentat i tenint-ho tot més clar vaig començar a compondre. Ho vaig fer amb un programa informàtic i gràcies a l'ajuda del meu germà, que hi entén força i em va aconsellar en els moments més difícils, vaig acabar de perfilar la meua peça musical.

Constava de tres parts; la primera tenia el caràcter d'una marxa fúnebre, però que situada dins el context es podia interpretar com a dansa ritual maia. La segona era una variació de la primera, i la tercera i última part, que tenia un caràcter molt més alegre, representava una dansa maia donant gràcies als déus per a la bona collita de blat de moro aconseguida.

- **Quins instruments vas utilitzar? I com vas acabar el teu treball?**

- Els instruments triats van ser la trompeta, que la tocava jo, el clarinet el meu germà i la tuba, per a fer els baixos, un amic. També hi van afegir alguns instruments de percussió i a la tercera part un piano, per fer que la peça esdevingués més àgil. Pel que fa l'enregistrament, perquè la peça s'ha d'enviar en un CD a més a més de la partitura, vam assajar un parell de dies i ho vam gravar a un estudi d'un professor nostre del conservatori. Tocàvem tots tres junts i més tard hi vam sumar la percussió.

- **Esperaves la teua elecció?**

- La veritat és que sí, ja que sempre he considerat que tinc cert avantatge sobre altres persones que mai han tingut cap contacte amb la Ruta. Jo, al tenir el meu germà que ja havia estat seleccionat i també gràcies a un treball musical, sabia com calia fer-ho tot, quin tipus de treball valoren més, què busquen, etc...

- **Les teves tres paraules per a definir la Ruta són...**

- Multicultural, amistat i aprendre nous valors.

- **Què esperes de la Ruta ara que falten pocs dies per a què comenci? Quins objectius tens?**

- No ho sé, suposo que el mateix que tothom. Jo m'ho imagino com una espècie de campament *scout*, dels que ja he anat molts cops, i espero conèixer gent i passar-m'ho bé. Pot ser tota una aventura!

- **Creus que donaràs la talla físicament i psicològicament?**
- No en tinc cap mena de dubte. Mai he pensat que tindrè problemes de patir cansament, gana o de voler tornar a casa. Suposo que el fet de ser *scout* m'ajudarà força.
- **Actualment estàs en contacte amb altra gent que també ha estat seleccionada i saps que et trobaràs a la Ruta?**
- Sí, he parlat amb algú... A l'entrevista de Madrid hi havia molta gent, era el primer cop que vèiem persones que com nosaltres s'havien presentat al concurs i estàvem molt emocionats. Hi va haver intercanvi de direccions i més tard hem parlat una mica pel *Messenger*. També conec una noia d'aquí Salamanca que també ha estat seleccionada. Casualment va a la meva escola.
- **Consideres positiu tenir contactes abans de que comenci tot? O penses que és millor conèixer la persona dins la Ruta mateix per no formar-te una imatge equivocada d'ell/a?**
- Sé que és un risc perquè potser amb algú que ara hi parlo molt després a la Ruta no, però bé, va bé per conèixer a algú el primer dia.
- **Molt bé, això és tot! Gràcies per les teves respostes i ens veiem aviat.**

### Després:

- **Fes un balanç general.**
- És una experiència la qual, malgrat tenir els seus moments difícils, deixa un bon record.
- **Creus que és una experiència recomanable per a un jove de 16/17 anys?**
- Totalment. Jo la considero molt favorable ja que aprens a valorar coses que en la vida quotidiana normal no tens en compte. A més, coneixes gent, que sempre va bé. M'ha agradat viatjar d'aquesta manera perquè crec que hem descobert els països en la seva essència natural i no tant com els pinten.
- **La Ruta ha estat com esperaves o t'ha decepcionat quelcom?**
- Jo vaig tractar de passar-m'ho bé i, sobretot, vaig tractar d'aprofitar al 100% perquè veia que era una experiència que probablement no tornaria a repetir. Si una cosa em va decepcionar és veure que és impossible d'aprofitar la Ruta al màxim, perquè les condicions i el cansament acumulat et priven d'estar sempre atent a tot. També em va decepcionar, sobretot a l'etapa espanyola, el tipus de

viatge que dúiem. Es va voler veure massa en poc temps i això va comportar visitar llocs interessants molt per sobre.

- **T'has adaptat bé a l'estil de vida?**
- Sí.
- **Com t'has trobat físicament i psicològica?**
- Doncs bé, en general en tota la Ruta no va passar res greu, i això em va sorprendre ja que jo m'esperava més ferides, més lesions degut a les caminades, etc. Jo l'únic que vaig patir van ser unes quantes butllofes que em van sortir fins que els peus no se'm van acostumar a les botes noves. Com a anècdota dir que també em va mossegar un gos mexicà, per sort estic vacunat contra qualsevol tipus de malaltia que m'hagués pogut passar.
- **Has conviscut amb gent de tot el món, quina experiència tens? Què n'has extret?**
- He après sobretot a valorar altres cultures, i potser a saber que no n'hi ha una que sigui millor o pitjor que les altres, sinó que totes són diferents i tenen els seus motius i bases de ser i actuar.
- **Com has vist les relacions entre els companys?**
- Em portava molt bé amb el meu grup d'amics, però com és de suposar no vaig conèixer a tot el món. Suposo que tampoc ho vaig intentar, ja em conformava amb la gent que coneixia.
- **T'has sentit integrat al teu grup?**
- No, la veritat és que no m'hi vaig sentir pas d'integrat. El meu monitor i jo no ens portàvem gaire bé i el grup es va dividir com en dos. Teníem opinions molt diferents i varies maneres de veure les coses.
- **Quina diferència veus entre els participants espanyols/europeus i americans?**
- Moltes! Els americans es portaven millor. Eren més obedients en general i portaven menys problemes. Potser perquè ells tenen una educació més estricta o tenen més falta de llibertat. No ho sé, però el cert és que estan més atents a les conferències. També crec que valoren més el fet d'estar a la Ruta o de poder viatjar a Europa, que és un somni impossible per a molts d'ells.
- **Explica algun mal moment.**
- Recordo alguna baralla amb el meu monitor. Mai vaig acabar de portar-m'hi bé.
- **I un de bo?**

- Una tarda lliure per la ciutat d'Antigua. Preciosa.
- **En algun moment has pensat d'abandonar i tornar a casa?**
- (Dubta molt) No...
- **A la primera entrevista et vaig preguntar si veies amb bons ulls conèixer a gent abans de començar la Ruta. En el teu cas quina experiència tens?**
- Doncs jo he experimentat els dos casos. Algunes persones amb les que hi parlava més al principi han sigut amb qui he anat força durant el viatge, però també hi ha hagut casos de no relacionar-me amb gent que hi havia parlat abans pel *Messenger* o així.
- **Moltes gràcies Álvaro!**

**ENTREVISTES A FERNANDA AIRES BOMBARDI.**

Expedicionària Ruta Quetzal 2006. Grup 8.

Vaig conèixer a la Fernanda el segon dia de Ruta quan, ja a Guatemala, ens vam trobar amb tots els americans, per tant no li vaig poder fer cap entrevista prèvia. La van assignar al meu grup i a la meva tenda, junt amb la Marta. Així doncs, vaig compartir tenda amb ella durant mes i mig, i de seguida vaig veure que era una noia molt madura. Sovint ens explicava coses del seu país abans de dormir. Vaig pensar que seria interessant entrevistar-la i fer constar aquí la seva opinió.



- **Procedència i edat.**
- Brasil, 17 anys (1989)
- **Com vas conèixer la Ruta i com et vas interessar en participar-hi?**
- Jo no coneixia de res la Ruta fins que no vaig ser seleccionada.
- **Com pot ser això?**
- Doncs perquè vaig ser seleccionada per notes. El Ministeri d'Educació es va posar en contacte amb la meva escola, i ells em van triar a mi gràcies al currículum, als projectes socials i polítics que duia a terme i al fet de saber parlar una mica l'espanyol.
- **Les teves tres paraules per a definir la Ruta són...**
- Excitant, aventura i aprenentatge.
- **Què vas sentir quan et van dir que havies estat escollida per participar a la Ruta Quetzal?**
- No m'ho creia al principi. A més, jo no sabia quasi ni què era, no sabia res i tampoc ningú m'ho va explicar. Me'n vaig informar a través de la web i em va semblar genial. Vaig estar mirant expedicions d'altres anys i els viatges anteriors també em van semblar preciosos. Tenia moltes ganes d'anar-hi.
- **Creus que donaràs la talla físicament i psicològicament?**
- Tenia por de cansar-me molt però no em vaig fer pas enrera.
- **Vas estar en contacte o vas veure a altra gent seleccionada abans que comencés la Ruta?**

- No, amb ningú. Sabia que hi havia tres brasilers més seleccionats, però Brasil és molt gran, vivíem molt lluny els uns dels altres i no vam poder trobar-nos. No vaig veure a ningú fins el dia abans de començar la Ruta, que vam agafar junts l'avió per anar cap a Miami i després agafar el vol que ens duria fins a Guatemala per trobar-nos amb la resta d'americans i esperar que arribessin els europeus. Vam estar parlant i ells encara sabien menys que jo de la Ruta.
- **Fes un balanç general.**
- La Ruta ha de ser entesa com un viatge organitzat, si no organitzat sí patrocinat, per empreses capitalistes i que, com és de suposar, tenen els seus interessos: ja sigui de presentar-se solidaris com el BBVA o amb interessos econòmics com seria el cas de Panama Jack. Busquen tenir publicitat, per això no ens havíem de queixar, com per exemple jo feia. Havíem d'entendre la necessitat d'utilitzar sempre la motxilla que ens havien facilitat els de Panama Jack, o que en certs moments calia aguantar una estona al sol per poder fer fotos o fer vídeos i fer com si tot fos un somni. Tot i així la Ruta Quetzal és un constant aprenentatge perquè també té la seva part més cordial, més personal. La cara de la convivència i el carinyo entre les persones.
- **Creus que és una experiència recomanable per a un jove de 16/17 anys?**
- Sí. Crec que aquesta edat l'han triat perquè cap dels participants pugui ser major d'edat, però també per no haver de controlar cap nen de 14 anys. Així ens podien controlar més, encara que si passava alguna cosa també tot era responsabilitat seva. A més, és una edat de formació personal i penso que una experiència així t'ajuda a entendre millor la vida, a les persones i a les seves diferències. També a les diferents organitzacions socials de tot el món.
- **La Ruta ha estat com esperaves o t'ha decepcionat quelcom?**
- El principal inconvenient de que ho controlin unes multinacionals és la possible falsedat amb què es desenvolupen certes coses, com el que he comentat abans: el fet de simular a un vídeo que tot és perfecte i va bé. Però no m'ha decepcionat res. Jo ja sabia que la Ruta era així. Només hi ha una cosa que m'ha deixat trista i és que hem visitat moltes ruïnes maies, però crec que no hem après com és realment la gent que ara viu a Guatemala.
- **T'has adaptat bé a l'estil de vida?**
- Al principi em va costar molt. Un dels problemes amb què em vaig trobar és la rapidesa amb què calia fer-ho tot (i ho entenc perquè és difícil organitzar 350



persones) i jo sóc lenta i em costava tenir les meves coses a punt amb el poc temps que ells ens deixaven.

- **Com t'has trobat físicament i psicològica?**

- En general bé. Pel que vaig patir més va ser per no poder dormir les hores necessàries. Jo estic acostumada al Brasil, que dormim molt; en canvi a la Ruta només dormíem unes cinc hores diàries i amb el cansament que dúiem a sobre aquestes no eren prou. Això influïa a després no poder estar gaire atenta a les conferències perquè m'adormia.

- **Has conviscut amb gent de tot el món, quina experiència tens? Què n'has extret?**

- És increïble. Coneixes com pensen les altres persones i aprens de les diferències amb ells. A vegades una baralla o una petita enganxada per alguna cosa em va suposar entendre'n d'altres.

- **Com has vist les relacions entre els companys?**

- Bones. Principalment amb els d'Amèrica perquè som més semblants.

- **T'has sentit integrat al teu grup?**

- Em va costar molt, però finalment sí.

- **Quina diferència veus entre els participants espanyols/europeus i americans?**

- (No vol respondre per por a que m'enfadi, però insisteixo). Els europeus i americans viuen realitats molt diferents. Els europeus no coneixen de veritat la gana, la falta d'escoles, la falta de diners i la necessitat de pau. Per això crec que són persones una mica sense contingut en aquests assumptes. Els americans sí que viuen aquesta realitat, principalment els d'Amèrica Central i els del Sud.

- **I això en què influeix en la Ruta?**

- Influeix en el companyerisme, en les converses... Per exemple, vosaltres sou molt directes i durs quan parleu. Això demostra que no necessiteu gaire cosa dels altres per obtenir el què voleu, en canvi nosaltres som més cordials, perquè necessitem "caure bé" a molta gent per aconseguir un bon lloc de treball, per exemple.

- **Això et fa pensar potser que som més materialistes o que no valorem tant les coses?**

- No ben bé això. Vosaltres confieu molt més en vosaltres mateixos. Nosaltres hem estat criats per pensar que som inferiors i pobres, i vosaltres millors.

- **Però no ho som de millors.**
- Potser no, però molts ho pensen. Saps quan algú té amics que prenen drogues i per ser estimat per ells també comença a prendre'n? Doncs així és, més o menys, com els americans es van comportar a la Ruta.
- **Es van voler assemblejar a nosaltres?**
- Sí. Molts van haver de parlar amb les vostres expressions per assemblejar-se a vosaltres.
- **Com si valoressin més la nostra cultura que la seva, no?**
- Sí, i em va saber greu.
- **Explica algun mal moment.**
- Un mal dia va ser quan em trobava molt malament per culpa del cansament, vaig demanar de no fer les activitats programades per aquell dia i no em van creure. Llavors vaig dir que no em podien obligar a fer quelcom que jo no volia i menys si em trobava malament. Un monitor em va castigar sense dutxar-me aquell dia per haver dit això. Vaig haver de parlar del tema amb l'Elena, la meva monitora i ella també va pensar que mentia. Tot i així em va resoldre el problema. Tot això em va molestar molt perquè no m'agrada que les persones no es refiïn de mi, i menys sense motius.
- **I un de bo?**
- Un bon moment va ser l'últim dia a Mèxic, quan estàvem acampats a la platja de Punta Solymann. No hi havia gaire control, vam passejar amb piragua, vam fer una foguera i vam cantar, i vam haver de lluitar contra una gran tempesta molt perillosa, però va ser emocionant.
- **En algun moment has pensat d'abandonar i tornar a casa?**
- Sí, vaig pensar-ho en algun moment, però tenia dos motius molt grans com per no fer-ho. Primer, perquè sabia que era una experiència molt important a la meua vida i que si abandonava seria injusta amb el meu país i amb les persones que llavors haguessin pogut estar al meu lloc. El segon motiu és que jo mai tindrè prou diners com per viatjar als llocs on m'ha portat la Ruta Quetzal.
- **“Obrigado” Fernanda, i encantada de conèixer-te!**

## **7. Conclusions.**

Sé que potser algunes persones poden considerar la Ruta Quetzal com una cosa superficial. D'acord que no és una ONG, no té cap projecte educatiu (sí per a nosaltres, però no pels indígenes del país), no ajuda o crea xarxes d'aigua a pobles del Tercer Món, però penso que fa quelcom no menys important: endur-se un grup de joves de “la gran ciutat”, dormir poc, menjar el que hi ha i no el que es vol. Fer-nos valorar el que tenim i obrir-nos els ulls al món, ampliar-nos la ment i descobrir la pobresa, que ja és molt.

Crec que participant en aquest viatge, vulguis o no, t'obliguen a conèixer-te més a tu mateix. Et posen en “situacions extremes”, si més no són situacions a les quals no estem acostumats, que fan que coneguis les teves limitacions, però també les teves grans virtuts.

Veure que pots viure perfectament un mes i mig sense mòbil, sense llit, sense televisió... sense les noves tecnologies que cada dia avancen més ràpid i ens fan estar més pendents d'una pantalla que no pas de nosaltres mateixos. Que ens individualitzen tant com a persones que no ens deixen veure ni qui tenim al costat.

A més, tot això succeeix en un edat de formació com són els 17 anys, on encara no són adults, però tampoc nens petits. Comencem a tenir la capacitat de discernir, tot i que encara són gent molt impressionable.

Per això penso que és un moment important i que tot el que veurem i aprendrem ara és el que ens quedarà per sempre

Personalment he gaudit molt fent aquest treball. Ha servit sobretot per aclarar les idees que tenia sobre la Ruta, i amb el simple fet d'intentar fer-lo i posar-me a pensar, me n'he adonat que és molt difícil posar per escrit o intentar explicar amb gràfics una cosa tan complexa com són els sentiments, les impressions i l'experiència de cadascú. Però m'ha agradat fer-ho, independentment que les conclusions extretes siguin més o menys correctes.

Fent un balanç general del treball, he de dir que no ha anat tan malament com esperava, ja que al principi anava una mica perduda i al ser un treball força “estrany” no sabia com posar-m’hi.

Em refereixo al significat d’estrany com és tractar i fer un treball d’un tema que a vegades pot ser tan abstracte i heterogeni.

El que em va costar més va ser centrar-me en un tema en concret com he fet, finalment, amb el de l’experiència, perquè la Ruta Quetzal és molt extensa i no podia pas parlar de tot el que abarca.

També he tingut complicacions amb l’apartat de “La meva experiència” i és que primerament pretenia copiar textualment el meu diari de ruta aquí, però al veure que era massa llarg i que el meu treball de recerca no es basava en la lectura d’un diari personal, he hagut de reduir-lo.

Del que estic més contenta és de les tres entrevistes personals, les quals penso que han sortit força completes.

Una de les preguntes de l’entrevista és si creien que la Ruta Quetzal era una experiència favorable per als joves de 16/17 anys i tots han respòs sense dubtar que sí.

Davant d’això, i ja finalitzant, ens podem preguntar si tota experiència humana, vital, és necessària i bona, almenys a la llarga?

Per mi aquesta ho ha estat, i ho veig clar sobretot ara, mirant-ho amb un tros de temps al mig.

I és que com diu José María de Pereda, citat anteriorment, “L’experiència no consisteix en el nombre de coses que s’han vist, sinó en el nombre de coses que s’han reflexionat.”

M’agradaria, gràcies a aquest treball, donar a conèixer més la Ruta si pot ser, ja que no és gaire coneguda, almenys aquí a Catalunya i crec que estaria bé impulsar l’iniciativa de motivar als nois i noies de l’edat perquè s’animessin a participar-hi, ja sigui des de les escoles o des de les famílies.

Completo el tema amb una cita de Confucio: ”Per naturalesa, els homes són molt semblants entre sí. Són el saber i l’experiència el que els diferencien.”

## 8. Bibliografia.

- [www.rutaquetzal.com](http://www.rutaquetzal.com) (12/11/06)
- [www.elmundo.es/especiales/2006/06/ruta\\_quetzal/](http://www.elmundo.es/especiales/2006/06/ruta_quetzal/) (04/12/06)
- Anuari de l'expedició Ruta Quetzal 2006.
- Diari de Ruta personal.
- Revista *Leer*, desembre 2006 – gener 2007, nº 178, “Ruta Quetzal BBVA 2006. Tras las huellas del Imperio Maya”, pàgs.19-56.
- Pérez Henares, Antonio, *El pájaro de la aventura. Siete viajes con la Ruta Quetzal*, Ed. Heterodoxia, Madrid, (maig 2006).
- Franco, Antonio, *Las expediciones de la Ruta Quetzal BBVA contada por sus protagonistas*, Ed. Sinmar, Madrid, (juny 2005).

## **9. Agraïments.**

Aquest treball no seria tal com és ara si no fos pel suport de varies persones que no van tenir cap problema en donar-me un cop de mà.

En primer lloc, m'agradaria donar les gràcies a tots els *ruters* per haver-se interessat en el meu treball, estar disposats a contestar enquestes o entrevistes i bàsicament perquè sense ells, aquest treball no hagués estat possible.

També m'agradaria agrair a la meva tutora, la Iolanda Alsinet, per l'orientació rebuda i la seva paciència.

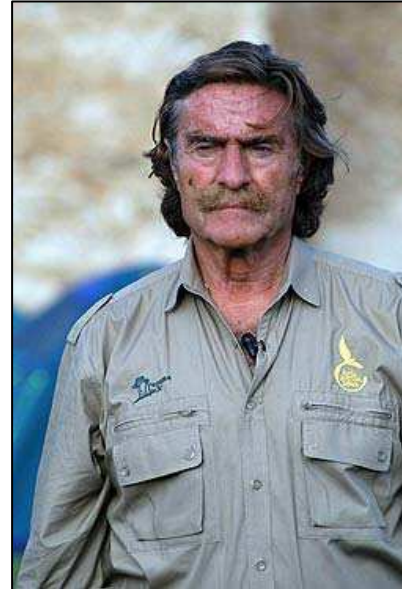
Finalment, penso que és necessari agrair el suport rebut per part d'amics i companys. En especial a en Jordi, per ser-hi sempre, per animar-me i pressionar-me a la vegada (que sovint convé!), i per donar-me aquesta empenta final que tant necessitava.

## 10. Annex 1.

### Entrevista a Miguel de la Quadra-Salcedo, director de la Ruta Quetzal.

#### MIGUEL DE LA QUADRA-SALCEDO

*”Cada any es converteix en el pare d’uns 300 joves, fent-los comprendre que reconstruir no sols la història dels pobles, sinó la personal, serà la clau que donarà rumb a les seves vides. Ser lliures, sí, però sabent d’on vens.*



Miguel de la Cuadra-Salcedo.  
(Fotografia: José Luís Cuesta)

- **Quin era l’objectiu de la Ruta Quetzal d’aquest any 2006 al seu pas per la península ibèrica?**
- Celebrar els cinquens centenaris. Per això portàvem estampats a la samarreta les firmes de Francisco Javier, que neix el 17 d’abril de 1506 i, a Colom, que mor el 20 de maig de 1506. I també la firma del rei Felip I de Castella. Aquest últim el commemorem per sensibilitzar els espanyols, que desconeixen a Felip I, “el Hermoso”. Vam recórrer aquestes històries, més els sisens centenaris a Castella i Lleó de Juan II, el pare d’Isabel la Catòlica, qui va donar l’ordre de construir a Coca el castell on vam acampar. El nostre destí final ha estat Toledo, on està enterrat Enric III, que mor el desembre de 1506.
- **La Ruta Quetzal-BBVA dóna a conèixer no sols el patrimoni històric-artístic sinó també el natural. Quins exercicis de conscienciació pel medi ambient es van impulsar a Espanya?**
- Hem ensenyat als nois l’escola de forestals de Coca. Allà van aprendre com es netegen els boscos de pins, com es recull la resina, els procediments a seguir en la prevenció i extinció d’incendis i tot allò que comporta una explotació fustera sostenible i respectuosa amb el seu entorn. I el curiós és que la resina de Segovia, igual que al Yucatàn, s’utilitza per fer xiclet. També vam visitar, a Mèxic, Bacalar; la major reserva d’aigua potable. L’any que vé aprendrem més

sobre aquest component fonamental per a la vida. Farem “la Ruta del Canal Imperial de Castella” a un any de la celebració de la Expo de l'aigua a l'Ebre.

- **Conèixer i donar a conèixer l'Amèrica Llatina és tan important?**
- És conèixer qui som. Hem de sentir qui som des d'Amèrica. Des d'Iberoamèrica, perquè no és sols l'Amèrica Llatina, sinó que també contem amb el llegat de Brasil i Portugal. A Europa no seríem ningú si no tinguéssim tota Iberoamèrica al darrera.
- **La Ruta és estandart d'Iberoamèrica, però, i els nostres llaços amb Europa?**
- Desgraciadament els joves espanyols s'han oblidat dels seus amics d'anada i tornada durant cinc-cents anys i prefereixen conèixer Europa. El curiós és que alguns dels nois que abandonaren la Ruta aquest any eren europeus, i ho van fer per un empatx de benestar. Hem de conservar valors que estan desapareixent, com l'esperit de sacrifici o la força de voluntat, perquè no acabin igual els nostres joves espanyols. L'exemple a seguir és la joventut iberoamericana, qui venint de països empobrits, però amb una gran categoria cultural degut a les seves cultures precolombines, guanyen als nostres joves en seguretat i maduresa emocional.
- **Proposa doncs, com a ciutadà model a l'iberoamericà actual, per ser un retorn a unes arrels que no hauríem d'oblidar?**
- Proposo com a model cultural el mestissatge, aquesta classe humanista que va ser el peruà Inca Garcilaso de la Vega, bilingüe i bicultural, que és el que nosaltres som en el fons quan descobrim els maies i els asteques. Per això anar més enllà ens completa com a éssers humans.
- **I per què són més madurs els nois iberoamericans?**
- Viuen en família. No és un tema religiós, és un tema d'arrels. La família, la tribu, és molt important. I a Europa cada vegada tendim més a l'individualisme, a voler ser orfes. Els nois descobreixen com és la seva família, aprenen a valorar-la, a trobar-la a faltar, es fan costat entre ells, creant un ambient familiar que enyoren per primera vegada amb consciència plena. Aprenen a ser més feliços necessitant menys coses. Fixa't que un expedicionari de Valladolid contestà en una entrevista que no existeix la pobresa a Guatemala, que la veritable pobresa és als suburbis de les ciutats d'Europa. I és veritat. Pot ser



tenen menys coses però no són miserables. La misèria és una altra cosa: és no tenir arrels.

- **No permet l'ús del mòbil, perquè els expedicionaris aprenguin a viure amb humilitat.**
- El mòbil trenca la seva convivència. Si s'atenen les trucades, si estan pendents de persones que no estan aquí, no s'esforçarien a comunicar-se amb el grup, no tindrien temps per a reflexionar. És una qüestió de principis també. No deixem que alguns facin ostentació de mòbil si altres no en tenen, ni el tindran. Han vingut a treballar en equip.
- **És millor viatjar sol?**
- Sóc el primer que ho recomana. Però com a viatge iniciàtic, la Ruta Quetzal-BBVA els ajuda a trobar-se a ells mateixos rodejats de gent.
- **Alguna vegada enmig d'un viatge ha volgut tornar abans d'hora i llençar la tovallola? (Quasi perd la vida com a corresponsal al ser condemnat a mort al Congo per gravar l'afusellament de 300 persones)**
- Mai a la vida. He viscut on i com he pogut: en una casa flotant sobre canoes... Fins i tot sota un pont. He tirat la javelina i passar després la boina. La vida és apassionant i s'ha de tenir vocació per viure-la. Els nostres monitors tenen la funció d'obrir els ulls als joves i ensenyar-los a gaudir de la vida amb senzillesa, assaborir les coses més bàsiques i fonamentals: una bona xerrada, una posta de sol. Han de despertar la seva vocació perquè lluitin per ser feliços i no només per aconseguir diners. Per això hem de recuperar valors humans que s'estan perdent a Europa.
- **Amb això de la pèrdua de valors sembla que els nois d'avui dia són dèbils i figa-flors. No té res de positiu el jovent actual?**
- Té moltes virtuts i no obstant estem obsessionats a ressaltar els fets negatius. Cert. No farem mala premsa. Els adolescents d'avui són més responsables que nosaltres a la seva edat. Sobretot elles. Començarem la Ruta Quetzal-BBVA amb un 20% de noies i un 80% de nois, i ara és al revés, perquè elles són més madures i saben encaixar millor les dificultats i incomoditats del viatge.
- **Què suposa per a vostè retornar a Navarra i ensenyar-la als seus ruters?**
- La meua mare és d'allà. És una regió pura, neta i molt diferent. Aquest any he volgut destacar d'allà la figura d'un gran navarrès, Francisco Javier. És el prototip de viatger de ment oberta. I ho és gràcies als portuguesos, encara que a

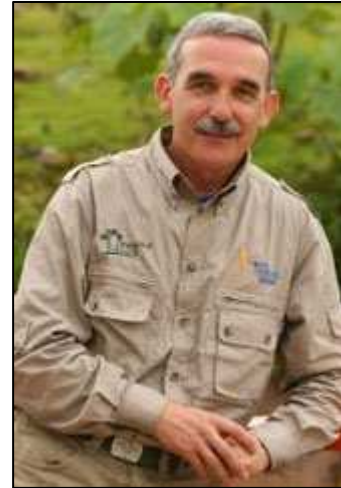
Espanya no ho admetem, doncs foren els navegants lusos qui el portaren fins al Japó. La seva família prové de tots els punts de Navarra. De Pamplona és Juan de Jasso, el seu pare, conseller de la reina Catalina, i la seva mare, Maria d'Azpilicueta, és del Baztán. De nou el mestissatge. I en aquesta expedició hem descobert els guatemalencs del Baztán, que són les famílies número ú a Centre Amèrica.

- **I d'Iberoamèrica, quina figura va escollir com a referent en aquesta expedició?**
- La de Miguel Ángel Asturias. El seu cas és curiós. Sent guatemalenc no descobreix la riquesa del món indígena fins que el nomenen ambaixador a París. Fins llavors aquest premi Nobel mirava de reüll els indígenes. Descobreix qui era allà per venir aquí. És un guatemalenc descendent d'asturians. El trànsit d'Europa a Llatinoamèrica i viceversa és un camí recorregut per la història infinitat de vegades. Jo només li segueixo la pista. Els nostres expedicionaris participen d'aquesta màgia de l'"anada i tornada" com deia Octavio Paz."

## Entrevista a Andrés Ciudad, sots-director del Programa Acadèmic de la Ruta Quetzal.

### ANDRÉS CIUDAD

*“Coneix tots els detalls de la cultura maia, la seva especialitat, doncs fa 27 anys que els temples situats entre Hondures, Mèxic i Guatemala són la seva casa. Catedràtic d'arqueologia de la Universitat Complutense, és des de maig de 2005 sots-director del programa acadèmic de la Ruta Quetzal-BBVA”*



Andrés Ciudad.  
(Fotografia: José Luís Cuesta)

- **Quin va ser l'objectiu al dissenyar el projecte acadèmic d'aquesta última edició de la Ruta?**
- Fer un viatge retrospectiu en la Història. Començant pels grups etnogràfics de maies actuals. Vam escollir Chichicastenango pel seu sistema de mercat. A més, allà fou on trobaren el “Popol Vuh”, l'obra mestra de la literatura indígena en el continent americà, que informa sobre el món maia del passat. Vam veure el mercat de Solola, les poblacions de pescadors del llac Atitlán, poblacions de forta personalitat com la de Rabinal. Llavors ens vam submergir en el món de la colònia espanyola. I l'exemple per excel·lència és Antigua, capital que manté el seu caràcter colonial. Vam visitar a més de la capital altres llocs com Cobà, abans d'introduir-nos per últim en l'etapa prehispanica.
- **Vau perseguir les empremtes de la cultura maia a través de Guatemala i Mèxic. Què tenen en especial?**
- Els maies van construir en un bosc tropical humit una gran civilització, i això no succeeix en altres parts del món. Un altre dels requisits del programa era aproximar-nos a aquest món natural, des de l'explotació de recursos a l'adaptació dels maies a aquest entorn. Vam visitar llocs en la Terra Alta de bosc molt humit i plujós. Vam pujar al volcà Pacaya, vam visitar el Biotopo del Quetzal, el bosc nacional de Tikal i el llac de Bacalar. I amb el banc de corall a Belice completarem l'exploració d'una naturalesa salvatge, pura i indòmita.
- **Era la cultura maia més respectuosa amb el seu medi?**

- Tot el món ha explotat el seu medi ambient. En la mesura en que el desenvolupament demogràfic és sostenible amb el medi, aquest es recupera; sinó, es trenca. Una de les tesis que es manté obre el col·lapse dels maies, encara que estigui en desús, és la superpoblació i l'esgotament del sòl. L'impacte de la població humana en el seu entorn és molt fort. Van ser altres cultures més respectuoses? El disseny cultural de l'ésser humà des de fa 10.000 anys és la vida en la ciutat. És l'ordre més perfecte que ha pogut construir per obtenir confort. Els maies explotaren el seu medi ambient com nosaltres explotem el nostre.
- **Quines activitats es van plantejar?**
- Pretenem que cada vegada tinguin més informació de taller que no pas de teoria. Encara que sense certs plantejament teòrics no sabrien situar els fets en el sistema evolutiu de la civilització humana, la pura teoria no serveix per apreciar el que ha succeït durant el passat. Vam fer un taller d'arqueologia, restauració, catalogació de la ceràmica, fins i tot manipularen peces completes. I van comprovar que és difícil reconstruir el passat, encara que en el cas dels maies existeix molt documentació. És una civilització privilegiada per la ciència, perquè hi ha escriptura, arqueologia, etnohistòria...
- **Les expedicions a Iberoamèrica són part del seu ofici. Què li aporta la Ruta?**
- Una perspectiva totalment diferent de la vida. Tinc experiència en el territori americà, cert. I el meu món és la docència. Però aquí l'ensenyança és diferent. S'ha de conèixer la Història d'Espanya, la naturalesa i una gran quantitat de temes que jo no toco. Surto del meu món especialitzat per convertir-me en un expedicionari més. Aprenc amb cada conferència a la que assisteixo, i sobretot amb cada pregunta que em plantegen els nois.
- **Ha tingut problemes al aproximar-se a alguns temes, com el descobriment d'Amèrica, tenint una mescla d'estudiants espanyols i llatinoamericans?**
- Un dels grans pecats de la Història d'Amèrica a Espanya és que hem fet més una "Història de les Institucions Espanyoles a Amèrica" que una Història d'Amèrica. Són dues coses radicalment diferents. Un fet històric com el descobriment abraça la introducció de nous sistemes i institucions occidentals a Amèrica, però la Història d'Amèrica no s'esgota aquí, té almenys 15.000 anys. En ella han conviscut civilitzacions antigues amb escriptura pròpia. Els

expedicionaris espanyols han pogut adonar-se d'això al parlar amb els altres estudiants. Ells els han obert els ulls.

- **Coneix millor Espanya per conèixer Iberoamèrica?**
- Sens cap dubte. Caminar per Antigua és caminar per la Història d'Espanya. Allà és possible redescobrir termes que aquí hem perdut però que ells segueixen utilitzant. Amèrica és un escenari on es pot rastrejar la Història d'Espanya: menjars, confraria, balls, costums, institucions, arquitectura... Ciutats que es diuen Salamanca, Córdoba, Nova Galícia... hi han empremtes per tots llocs.
- **Què és busca en el recorregut per Espanya? Suposo que no es pot donar continuïtat al què s'ha vist a Amèrica...**
- Hi han alguns temes que enllacen bastant bé, com el xiclet: l'explotació resinera actual que vam visitar a Coca i l'explotació del xiclet en el continent americà. En el quart viatge de Colom arriba a les illes Guanaja i descobreix els maies, encara que no sigui en el centre de la seva civilització, però s'adona que és un poble més complex i sofisticat que les gents que conegué al Carib. Hem volgut celebrar conjuntament el cinquè centenari de la mort de Colom i el del naixement de Francisco Javier, que va ser una figura rellevant en l'aventura asiàtica. Hi ha nexes d'unió entre les dues parts del viatge a un i altre costat de l'Atlàntic, i esdeveniments particulars dels territoris que visitarem aquí a Espanya.
- **Espanya està més bolcada a Europa que a Llatinoamèrica?**
- Espanya ha fracassat en servir a Llatinoamèrica de vincle amb el món. Vam tenir una oportunitat meravellosa, així com Anglaterra amb la Commonwealth. Però en el nostre cas la independència es va produir segle i mig abans i es nota. Les estructures espanyoles mai van saber acomodar-se a aquesta posició, encara que els hispanoamericans tenen molt presents les seves arrels espanyoles. Espanya té un deute moral, en part subsanat amb les ajudes de l'Agència de Cooperació Internacional, però de la que deuen ocupar-nos per a ser el pont que els uneixi a Europa.
- **Per què un viatge sigui complet, què fa falta?**
- L'home amb informació pot integrar-se a allò que és nou, i deixar que allò que és nou formi part d'ell. A la Ruta proporcionem aquesta informació permanentment. Durant el viatge despertem la seva curiositat i rere la Ruta comencen a assimilar el viatge. Al final adquireixen un dispositiu crític que

abans no tenien. Encara que els cansi la formació, a la seva pell acaba penetrant visions, sabors, olors i experiències que no tenien abans. Dissenyem un nou tipus de joventut, aquesta és la nostra funció.

- **Vostè és arqueòleg, i molts pensen en Indiana Jones com a prototip d'arqueòleg.**
- És inevitable una visió romàntica dels arqueòlegs. Els primers sorgiren en el s.XIX; són aventurers que viatgen a llocs recòndits. Són els primers viatgers, encara que abans ho van fer els frares espanyols, però en aquest cas la demanda d'informació vé de la societat opulenta que sorgeix a partir de la Revolució Industrial. Això apropa la imatge de l'arqueòleg que amb unes mules explora jungles i selves en busca de receptes per al desenvolupament humà d'un món que podien haver estat millors. Però desenganyem-nos, un arqueòleg és un científic. Som científics que viatgem als llocs més inhòspits. A vegades ens toca viure sense aigua i sense llum, posar-nos en coves, suportar plagues i insectes. Viure situacions delicades en aquelles poblacions que volem estudiar. En això ens assemblen a Indiana Jones. No obstant també tenim un despatx, no tot és treball de camp.
- **Però és un treball arriscat.**
- L'arqueologia és dura, físicament t'esgota, psíquicament també, al bosc tropical humit, sense aigua, sense llum, ple de bitxos i de polls, amb poc menjar que t'agradi, això fa disminuir la moral. Alguna vegada he volgut marxar abans d'hora però després rere un fort desgast físic, quan t'has quedat, et sents satisfet d'haver superat el repte. Quan tornes, et queda un bon gust de boca d'haver superat reptes i dificultats.”

**Entrevistes extretes de la revista Leer.**

**Traducció pròpia.**

## **11. Annex 2.**

### **Crònica:**



Marta Izquierdo i Maria Espada.

“El sol apenas despuntaba en el horizonte, cuando el Quetzal abrió sus imponentes alas. Serpenteando, bajó de las nubladas cumbres de Guatemala, alertado por unos gritos estridentes procedentes de un megáfono demasiado alto, y se posó sobre el campamento. Con las notas de los Titiriteros Libélula, la Ruta comenzaba.

Nos despertaron y prometiéndonos para desayunar unos pastelitos falsos (aún los esperamos) nos apremiaron para ponernos en marcha enseguida. Ese día nos esperaba un paseo entre poblados e indígenas. Tras media hora de autobús, comenzamos nuestra andadura, partiendo de Santa María de Jesús.

Jaguares ultra rápidos, águilas veloces y quetzales de vuelo quebrado y elegante se preparaban para seguir la senda, formada durante miles de años, de comunicación entre pueblos.

Mientras cruzábamos el pueblo, los nativos miraban asombrados, desde la puerta de su casa, esa masa de color beige. Todos nosotros uniformados de aventureros.

Sólo algunos de los nativos eran lo suficientemente atrevidos como para dedicarnos algunas palabras o saludarnos con la mano. Nosotros hacíamos nuestro camino atravesando, después del pueblo, un campo de maíz. Sus mazorcas nos superaban en altura. Nos sentíamos como pequeñas hormiguitas, cargados con nuestras mochilas, como si fueran hojas o comida.

Siguiendo el camino, sobrecargamos nuestras rodillas por culpa de la fuerte pendiente, llena de piedras. La fauna y la flora de Guatemala ofrece una total exhuberancia a medida que avanzábamos. Pero, cuando al fin parecía que dábamos final al largo

proyecto emprendido, los monitores para agravar un poco más nuestra forma física, nos hicieron bajar corriendo la etapa final.

Al llegar al siguiente pueblo, San Juan Obispo, entramos un momento en la Iglesia para escuchar una pequeña conferencia. No tuvimos mucho tiempo para visitar el pueblo, aunque nos hubiera gustado, pero tuvimos que subir enseguida al autobús. En el bus tuvimos la oportunidad que todos aprovechamos: comer unas lonchas de chorizo ibérico que la expedicionaria María se había traído en la mochila. Un gran lujo poder hacer esto en la Ruta.

A partir de aquel momento, el cansancio y las pocas caras de fatiga que aún quedaban, desaparecieron de golpe; y ese embutido nos dio la suficiente energía para aguantar la conferencia a la cual nos dirigíamos en el Centro que Cooperación Española tiene en la Ciudad de Antigua. La charla versaba sobre el Arte y la Cultura Colonial en la Civilización Maya y fue muy interesante.

Como broche final de la mañana, pudimos disfrutar de una refrescante y agradable ducha en el campo de fútbol, donde estaba nuestro campamento, a cargo de los bomberos de la zona. Eso ocurrió, por supuesto, tras degustar por enésima vez, el sabor agradable o desagradable, según gustos personales, del mítico “pollo campero”.

Mientras la lluvia acababa de caer en el campamento, los expedicionarios se prepararon para la salida hacia la ciudad de Antigua con el fin de disfrutar de su tarde libre, mientras el Quetzal volvía entonces a sus asombrosas alturas, preparado para seguirnos de nuevo con su vuelo, en nuestras aventuras.”